

Эркин ВОҲИДОВ

84/54/6

В 89 обш

407311

80

*Шарқий
қирғоқ*

Эркин ВОҲИДОВ

Шарқий қирғоқ

ПОЭМА ВА ШЕЪРЛАР

ЯНГИ АСР АВЛОДИ
Тошкент
2014

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84 (5Ў)6

В-89

Воҳидов, Эркин

Шарқий қирғоқ: поэма ва шеърлар. / Эркин Воҳидов.
– Т.: Янги аср авлоди, 2014. – 124 б.

ISBN 978-9943-27-249-1

Ушбу китоб 1980 йилда нашр этилган. Бугун ўқувчиларнинг шоирнинг айнан шу шеърларига бўлган Соғинчи вояга етди. Талаб ва истакларни инобатга олиб, мазкур китобни ўз ҳолида қайта нашр этишни мақсад қилдик. У ҳақда нимадир сўз айтишга ҳожат йўқ. Китобни, аввало, ўқиш керак...

Шеърят ихлосмандлари учун ажойиб тухфа тайёрлаганимиздан, мамнунмиз.

УЎК: 821.512.133-1

КБК: 84 (5Ў)6

ISBN 978-9943-27-249-1

© Эркин Воҳидов, «Шарқий қирғоқ». «Янги аср авлоди», 2014 йил.

ЯНГИ ЙИЛ ОРЗУЛАРИ

Умримнинг китобидан
Бир варақ очиб бу дам,
Соқийдан сўрайман гап
Бенавбат, бетакалуф.

Янги йил шаробидан
Бир қултум ичган одам
Бўлар экан, во ажаб,
Дафъатанда файласуф.

Майли, ахир қадаҳ ҳам
Дилкушо дўстлар аро
Юракни очмоқ учун
Сабабу баҳонадур.

То бор экан бу олам,
Биз бор экан даҳр аро
Янги йил бор, май гулгун
Сукунат бегонадир.

Дўстлар, биз шу мамлакат
Сафдаги ўғлонлари,
Биз қилган тилакларда
Унинг шони муддао.

Юртнинг ташвишу заҳмат,
Севинч, ҳаяжонлари
Бизнинг ҳам юракларда
Садо берар доимо.

Ортга бир ташланг нигоҳ,
Бир йилда юрт — паҳлавон
Неча йилга баробар
Йўлларни юргани рост.

Яна виждонлар огоҳ,
Довон ортида довон,
Мураккаб муаммолар
Олдинда тургани рост.

Агар янги ўн йилнинг
Қутлуғ оstonасида
Олам режалар учун
Белимизни боғлаймиз,—

Демакки, учинчи минг —
Йиллик кошонасида
Яшамоққа биз бугун
Ўзимизни чоғлаймиз.

Дилга берайлик савол,
Йўлга боқайлик бир дам,
Бир бутун ҳаёт олдда,
Ортда бир бутун ҳаёт.

Яшай олдикми ҳалол,
Бўла олдикми одам,
Кетсак биздан ҳаётда
Не қолгуси хотирот.

Қолмасин юракда занг
Дилда заррача ғубор.
Кўнгиллар кўзгусини
Тоза қилиб ювайлик.

Келажакка биз билан
Кириб бормасин зинҳор,
Манманлик туйғусини
Кўнгиллардан қувайлик.

Ётган бўлса мабодо
Дилнинг қай бурчагида
Риё, тама, кин, ҳасад,
Бир-бир термоқ чоғидир.

Зар ишқи ҳам бир савдо
Одамзод юрагида,
Уни абадул абад
Ўтга бермоқ чоғидир...

Юкладик футувватга
Мўъжизий рақамларни,
Бор экан ғайрат, истак,
Адо этурмиз, бироқ —

Энг олий балоғатга
Бошламак одамларни,
Юракларни пок этмак
Анчайин мураккаброқ...

Янги йил даврасида
Фақат ўзимиз эмас,
Ўртада бизлар учун
Жон берганлар руҳи бор.

Дастурхон теграсида
Улар билан ҳамнафас
Суҳбат қурмоқнинг букун
Ўзгача шукуҳи бор.

Руҳдар сокин хобидан
Туриб келдилар бу дам.
Улар ҳисобот талаб
Бедаъво, бетаассуф...

Янги йил шаробидан
Бир қултум ичган одам
Бўлар экан, во ажаб,
Дафъатанда файласуф.

Майли, ахир қадаҳ ҳам
Ишонган дўстлар аро
Юракни очмоқ учун
Сабабу баҳонадир.

То бор экан бу олам,
Биз бор экан даҳр аро
Янги йил бор, май гулгун,
Сукунат бегонадир.

ШАРҚИЙ ҚИРҒОҚ

Иван Новиковга

«Табиат қонуни,
Қайда бор қирғоқ,
Билмадим, фанда не боис омиллар,
Шарқий соҳиллардан ҳамиша тикроқ,
Баландроқ бўлади фарбий соҳиллар.

Неча дарёларни кузатиб юрдим,
Ҳеч ерда истисно топмадим бироқ,
Фарбий соҳилларда тепалар кўрдим,
Шарқий соҳилларни кўрдим ётиқроқ.

Боқиб кўнглим чўкди неча мартаба,
Нега бундай қилдинг, чархи кажрафтор?
Бир соҳилга бериб юксак мартаба,
Бошқа бир соҳилни қилдинг хокисор?

Аслида замин бир, тенгдир соҳиллар,
Ноҳақлик эмасми, гардуни золим!..
Қайда қирғоқ кўрсам,
Оловли йиллар,
Қонли кечувларга учар хаёлим.

Биз доим борганмиз кун чиқар ёқдан,
Ўлимнинг юзига тик боқиб ҳар гал.
Ёв эса юксакдан, фарбий қирғоқдан
Қаттол ва бешафқат ёғдирган ажал.

Биз шарқдан борганмиз, шарқий соҳиллар
Тўпга нишон бўлди, текис ва яйдоқ.
Биз бўлсак — фидойи жони сабиллар
Тикка боравердик, танзимиз байроқ.

Дарё бўлиб оқди дарёда хунлар,
Дўзах оловида бамисли дунё.
Минглардан юз қолдик, юзлардан ўнлар,
Қиридик, орқага қайтмадик аммо.

Бизга душман эди ҳийла ва ҳадик,
Йўқ эди мардликдан ўзга ҳимоят.
Ёв ўқи тугади, биз тугамадик,
Ғарбий соҳилларни олдик ниҳоят».

Садоси замин у кўкни титратиб
Поезд Будапештга тезлаб борарди.
Белорус ҳамроҳим,
Жангчи ва адиб
Менга хотиралар сўзлаб борарди.

Сариқ сочларига оқ оралаган,
Мовий кўзларида тубсиз бир хаёл,
Тирик юрса эди Есенин агар
Бугун бўлар эди балки шундоқ чол.

У сўзлар,
Тирилиб келарлар гўё
Бирга қонли жангга кирган ўртоқлар.
У сўзлар,
Қалбимда беради садо
Фарёд чекиб ётган шарқий қирғоқлар.

Мана, мен юксалиб
Гелер тоғига
Фидолар қабрига эгарканман бош,
Қарайман Дунайнинг у қирғоғига,
Ногоҳ кўз пардасин қолаб келар ёш.

Шарқий соҳил ётар тинч ва беозор,
Ҳеч қачон ҳеч нарса кўрмаган гўё,
Гўёки бўлмаган у қонли баҳор,
Оҳиста чайқалиб оқади дарё.

Ҳолбуки қирғин жанг давом этмоқда,
Ҳолбуки қурбонлар руҳи уйғоқдир.
Ҳамон ёв қўрғони ғарбий қирғоқда,
Ҳамон бизнинг маскан шарқий қирғоқдир.

Дардлар гирдобида чарх урар замин,
Мажруҳ сийнасида силқиб оқар қон.
У ҳар кун, ҳар лаҳза минглаб одамин
Шарқий қирғоқларда бермоқда қурбон.

Бомбей, Мадорасда одам тумонат,
Яратган бандаси мисли тупроқдир.
Очлик ҳар сония минг жонга офат,
Жизгинак кўчалар — шарқий қирғоқдир.

Ногоҳ, гумбурлайди Ҳайфон осмони,
Юрагин чангаллаб қолар бир аёл.
У шарқий соҳилнинг битта қурбони,
Тириклайин топган ёш жони завол.

Ҳамон қитъаларда йўқдир сукунат,
Ҳамон жабҳаларда уйғоқдир ғаним.
Жафокаш дунёда, азалий қисмат,
Шарқий қирғоқдадир менинг ватаним.

Дунёда бор экан ноҳақлик, зулм,
Дунёда бор экан асорат, жафо,
Жангдамиз, бир бошда бор битта ўлим,
Шарқий соҳилларда жонимиз фидо.

Шоир! Эй, тинчимас оловли юрак!
Адолат юлдузи сенга маёқдир.
Ҳақ йўлда фидойи аскарсан демак,
Санинг қароргоҳинг — шарқий қирғоқдир.

Зулм қўрғонига қила бер ҳужум,
Билки, бизникидир ниҳоят зафар.
Дунёда бор экан энг сўнгги мазлум,
Шарқий соҳилларда ўчмас машъаллар.

СИРДАРЁ ЎЛАНИ

Осмонўпар Тиёншоннинг қорисан,
Кўҳна Жайҳун йўлдошисан, ёрисан.
Она водий ҳаётисан, борисан,
Қувончисан, аламисан, зорисан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Туман аср кечмишидан дараксан,
Юртим учун ҳам томир, ҳам юраксан,
Нега букун бемадорсан, ҳалаксан?
Сен бизларга ҳали кўп йил кераксан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Сен борсанки, ташна ерга нажот бор,
Гул водийлар, воҳаларда ҳаёт бор.
Демак, юртнинг лабида бол, набот бор,
Сенда элим саботидек сабот бор,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Сен пахтасан, олма, анор ва нурсан,
Ўзбек учун сурурсан, ҳам ғурурсан.
Ўзни ерга томчи-томчи берурсан,
Дарё эмас, халқ тимсоли эрурсан,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

Мен болангман, нидо бўлай сен учун,
Бир жилғадек даво бўлай сен учун,
Керак бўлса фидо бўлай сен учун,
Майлига, мен адо бўлай сен учун,
Оқиб тургин, қуриб қолма, онажон.

МАЙ МУСТАҲЗОДИ

Май келдию соз олди яна
аҳли наволар,
куй бошлади ёна.
Не тонгки, гўзал бўлди жаҳон,
еру самолар,
ҳар тилда тарона.
Кўк бирла замин бир-бирига
ошиқу маъшук,
бир-бирга туташган,
Сочмоқда у борон ила
жонбахш зиёлар,
ичмоқда бу қона.
Зумрад далалар бағрига
ўт қўйди шафақгун
рақс этгувчи лола.
Ёндирганидек бизни пари
моҳи лиқолар,
ўт насли жонона.
Гул бошин эгиб жилмаядир,
бахтли келинчак,
машшотаси — офтоб.
Булбул тилида нола надир,
завқли садолар,
бу — савти замона.
Мен ҳам қаламим қўлга олиб
ўй сурадирман,
ташбеҳ, қидирурман,
Май шаънига ёзмоқ тилагим
ҳамду санолар
Шайху Фафуруна.
Эй сен, Ватаним, кўнглим учун
битта жаҳонсан,
бир ўғлинг эрурман,

Кўп гарчи диёр, юрт кўпу кўп —
жойи сафолар,
сен менга ягона.

Мен неки ёзар бўлсам
ўзинг боиси назмим,
мадҳим сенга доим,
Битдим яна, жоним, юрагим,
сенга наволар,
Май шеъри баҳона.

БИР БУРДА НОН

Мўйсафид йўл узра бир бурда нонни
Тупроқ орасида кўрдию ногоҳ,
Аста кўлга олди, ўпди, бу онни
«Шик» этиб сувратга туширди сайёҳ.

Бир куни бу сурат олис маконда
Рўзномалар аро бўлди намоён.
Ёздилар: шўрлик халқ Ўзбекистонда
Мана шундай яшар зору нотавон.

Ким рад этар сурат далолатини,
Ишонмай, не қилсин беҳабар олам?
Ўзбек деб аталган халқ одатини
Қаёқдан ҳам билсин беҳабар одам?

Қаёқдан ҳам билсин ғофил одамлар,
Бир бурда нон узра энгашган шу чол
Кеча ош берганин етти пуд дамлаб
Етмишга етгани учун безавол?

Бу шеърдан мақсадим раддия эмас,
Юртим жаҳон билган Ўзбекистондир.
Дастурхони олам қилгудек ҳавас,
Лекин нон қадри ҳам унга аёндир.

Мен ўша йилларни эслайман ҳамон,
Эслаб юрагимга чўқади музлар.
Ўртада бир бўлак қора кепак нон,
Очликдан ичига ўтирган кўзлар...

Шукрким, у кунлар олисда қолди,
Шукрким Ватаним маъмур ва обод,
Шукрким, бу юртда менинг авлодим
Муҳтожликни кўрган энг сўнгги авлод.

Олис рўзномалар не ёзсалар ҳам
Майлига, ёлғоннинг умри бир кунлик.
Оч, юпун эларга биз ҳамкор; ҳамдам,
Чунки бизга аён очлик, юпунлик.

Биз йўқсил бўлганмиз, йўқсил бу жаҳон
Заҳматини тортиб бораётирмиз.
Эҳсонлар юкини бамисли карвон
Елкамизга ортиб бораётирмиз.

Нажот юлдузи деб олам шу боис
Кўз тикар толебахш бизнинг юлдузга.
Ердан ушоқ топсак биз ҳам шу боис
Эъозлаб ўпамиз, суртамиз кўзга.

АФҒОН ШОИРЛАРИГА

Бас, тарки қафас эт, амри букуннинг,
Ҳаволан, кўкларни қучгил, юрагим.
Тўлқинлари оша кўҳна Жайхуннинг
Афғон диёрига учгил, юрагим.

Қандаҳор йўллари,
Мозори шариф,
Боболар қадами теккан муқаддас —
Қадим Ҳирот аро танҳо бир ғариб
Мақбара қошида тиз чўк бир нафас.

Ассалом айтгину бир қучоқ гул тут
Буюк шоирини севгучи жондан —
Севгиси беҳудуд, фахри беҳудуд,
Тилаги беҳудуд Ўзбекистондан.

Сўнг шоир дўстларим ёнига боргин,
У юртда бор менинг дилдош дўстларим
Юрагим, сен ўзни анордек ёргин,
Дона-дона сочиб ташла сўзларим.

Айт уларга менинг ҳамнафаслигим,
Дилдаги бериё муҳаббатим айт.
Айтгин хиёнатга қўл бермаслигим,
Қондошлик ҳиссига садоқатим айт...

Инқилоб йўллари бўлмагай равон,
Тайёр дастурлар йўқ саодат учун.
Бу йўлда кураш бор, зафар ва армон,
Ишонч бор, шубҳа бор, янглиш ва тугун.

Олам узра эсан тонг нафасининг
Қушлар ҳаловатин бузгани каби
Не ажаб инқилоб зилзиласининг
Марказида бўлса шоирлар қалби.

Осонмас, осонмас шоир юракка,
Унда туманларнинг дарди, оҳи бор,
Унга бу дунёда яшаш мураккаб,
Чунки шоир қалбнинг иштибоҳи бор.

Эй, сиз, менинг афғон шоир дўстларим,
Қалбимни қалбингиз билан улайман.
Сизга инқилобнинг мушкул йўлида
Бардамлик тилайман, қудрат тилайман.

Дунёда бор бўлсин адолат ва шеър,
Эрку биродарлик доим бор бўлсин.
Рўзи Маҳшаргача уйғоқ Алишер
Руҳи сизга букун мададкор бўлсин.

ШОИРЛИК

Устоз Миртемирни эси

Шоирлик — бу ширин жондан кечмакдир,
Лиммо-лим фидолик майин ичмакдир,
Шоирлик — жигарни минг пора этмак,
Бафир қони билан сатрлар битмак.
Ўзни томчи-томчи, зарра ва зарра
Элга қурбон қилиб, энг сўнгги карра.
Армон билан демак: «Эй она юртим,
Кечир, хизматингни қилолмай ўтдим».
Шундоқ яшар асли соҳиби ижод
Шундоқ яшаб ўтди Миртемир устод.

МУҲАРРИР

Нега ҳадеб менга танбеҳ берасан,
Нега ўз ҳолимга қўймайсан, ахир!
Нега ҳар сўзимдан айб қидирасан,
Беомон, ноинсоф, қаттол муҳаррир.

Ҳар сўзим маъносин қирқ хилда чақиб
Гоҳ нолали дейсан, гоҳи тумтароқ.
Айтгин эй, каттакон кўзойнак тақиб
Нималар излайсан шеъримдан, ўртоқ!

«Холис» хизматингни, биродар, қўйгин,
Илтимос, керакмас менга ёрдамнинг,
Минг хил тафтишлардан, рост айтсам, тўйдим,
Жонга тегиб бўлди қизил қаламинг.

Қачон бу зулмдан бўлурман озод,
Қачон тугар экан бедодлик, ахир!
Афсуски, ҳеч кимга деёлмайман дод,
Чунки, мен ўзимман ўша муҳаррир...

ТУШ

(Ҳазил)

Кеча кўрдим даҳшатли бир туш,
Келолмайман ўзимга ҳамон.
Бир ёзувчи роман ёзармиш,
Мен эмишман унга қаҳрамон.

Ёзар эмиш мени хаёлан
Йўқ хислатлар қўшиб боримга.
Ҳисоблашмас ҳеч мантиқ билан,
Сира боқмас ихтиёримга.

У не деса тўтиқуш монанд
Мен ҳам тилга жо қилармишман.
Жарликлардан сакраб беписанд,
Текис йўлда қоқилармишман.

Насиб бўлмай маҳбуб висоли
Чекмоқ керак чоғи нолалар
Нутқ айтаман ёрга, мисоли,
Газетдаги бош мақолалар.

Ўзим ҳайрон ўз қилмишимга,
Ўзим билмам, недир матлабим,
Ҳозир қилиб турган ишимга
Тўғри келмас ҳозирги гапим.

Лаънатлайман қаро иқболим,
Чидолмайман юрак доғига.
Бора-бора айланиб қолдим
Бозингарнинг қўғирчоғига.

Бу кунимдан ўлганим афзал
Дея қўлга олдим-у пичоқ...
Худо ўзи асради бу гал,
Бир сесканиб уйғондим шу чоқ.

Боқдим, шукр, қўл-оёғим соғ,
Шукр, тирик одамман ўзим.
Бир романни ўқиб баногоҳ
Илинибди салгина кўзим.

КЕЧИКИШ

На тўю на аза,
на иш, на байрам,
Ҳеч қайга,
ҳеч қачон,
ҳеч бир ҳолатда
Вақтида келмаган
бу шўрлик одам,
Бир соат кечикар
ками, албатта.
Унда сира айб йўқ,
югурик давр
Мос келмади унинг
сусткаш жонига.
Тақдир кечиктирди
бир соат надир,
Камида бир аср
ўз замонига.

ТҮЙ ОҚШОМИДА

Икки ошиқ ўхшар юлдузлар аро
Учиб юрган ёндош сайёраларга.
Севги фазосида улар бор танҳо,
Не парво ердаги овораларга.

Улар биздан олис қилмоқда парвоз,
Сомон юлдузлари кумуш пояндоз...
Сиз эса, янгалар, таванда шоввоз
Чучвара уясиз тоғораларга.

Уларнинг қалбида илоҳий туйғу,
Қудрати олийга турар рўбарў,
Сиз эса, нотиклар, сизга не қайғу,
Ҳадеб панд ўқийсиз бечораларга.

Севги — япроқларнинг шитирлашидир,
Севги — юлдузларнинг шивирлашидир.
Севгида самовий сукут яхшидир,
Сиз карнай қўшасиз ноғораларга.

Ошиқлар физоси бу оқшом висол,
Ташналик давоси лабдаги зилол.
Ичсинлар оташин шароби иқбол,
Қўйинг, олов ёқманг мохораларга.

Интизор жонларга беринг ал-амон,
Муҳаббат аршида урсинлар жавлон.
Эй сен гўзал синглим, ошиқ укажон!
Оқ йўл саодатли ситораларга.

ҒАҒЛАТ

Табиатга дейлик ташаккур,
Бош эгайлик унга албатта.
Ноқислиги учун тафаккур,
Бўлганимиз учун ғафлатда.

Севинамиз борлигимиздан,
Дўстлар билан қиламиз ҳузур,
Улар ўйи ниҳондир биздан,
Биз билмаймиз... Шунга ҳам шукр.

Муқаддасдир биз учун вафо,
Табаррукдир маъсум аҳдимиз,
Не эканин алдамчи дунё
Англамаймиз — бу ҳам бахтимиз.

Бу дунёдан кетармиз бир кун,
Бизга аён, аммо қай соат?
Беҳабармиз...
Одамзод учун
Ғафлат ўзи буюк саодат.

* * *

(«Канада дафтари»дан)

Замин отли бир Сайёрани
Икки бўлак қилиб сўйдилар.
Ғарб дедилар битта порани
Бир порани Шарқ деб қўйдилар.

Тақдир яна минг парча этди.
Эл-элатлар ва динлар аро —
Дона-дона сочилиб кетди
Анор каби кесилган дунё...

КЎЧА ЧЕТИДАГИ АЁЛ

«Канада дафтари»дан

Бу дунёда
 ҳамма нарса
 сотилади,
Мартаба ҳам,
 истеъдод ҳам,
 эътиқод ҳам.
Ҳаёт ўзи
 ҳар бир мулкни
 нарх қилади,
Менинг мулким —
 қизил юзим,
 оппоқ танам.
Ҳусним борки,
 оламда мен
 бўлмасмам хор,
Мен эмасман
 шўрлик, бахтсиз,
 ё девона.
Ўзгаларнинг ҳунаридек
 ҳунарим бор,
Меҳнатим — айш,
 хизмат жойим —
 ишратхона.
Ўйлаб кўрса
 эзгулик не,
 ахлоқ недир?
Тўғрилиқ не,
 поклик надир
 бу жаҳонда?

Улар бари
асли нисбий
тушунчадир,
Ўзгачадир
ҳар инсонда,
ҳар замонда.
Аждодларинг
кўрмаган бу
томошалар,
Бу китоблар, бу санъат,
бу давру даврон...
Сен ўтмишнинг
кўзи билан
боқсанг агар,
Маҳкумадир
бугун ҳар бир
қизу жувон.
Шафқат билан
боқма,
шафқат тиламасман,
Қисматимдан
йўқдир асло
шикоятим,
Нафрат билан
боқма,
ўзга имламасман,
Хуфя эмас,
ошкорадир
иноятим.
Қонунийдир,
касбимнинг йўқ
уят, ори,
Озод юртда
мени таъқиб
қилолур ким?

Аслин олсанг,
бу ўлкада
энг юқори
Курсиларда
ўлтирибди
ҳамкасбларим.
Бойваччалар
уларга пул
сарф қилади.
У жаноблар
олдида мен
пок бир санам...
Бу дунёда
ҳамма нарса
сотилади,
Менинг молим
қизил юзим,
оппоқ танам.

* * *

Совуқ чордоқларда қувғинди, шумшук,
Оч ўлим ваҳмида яшаб пар нафас,
Тақдирдан нолийди эгасиз мушук,
Хонаки қавмига қилади ҳавас.

Бу эса ухларкан тинч ва бепарво,
Бош қўйиб беканинг иссиқ тўшига,
Хаёлида кезар бўғотлар аро,
Ёввойи озодлик кирар тушига.

КЎҲИНУР¹

(Достондан)

Қай маконда, қай замонда
Бино бўлдинг, Кўҳинур?
Қай бахтсиз кун Ҳиндистонда
Пайдо бўлдинг, Кўҳинур?

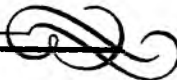
Сенмасмидинг, кезиб юрган
Тутанхамон тожида?
Сенмасмидинг, порлаб турган
Аждар илон бошида?

Қадимликда ким муқаддам,
Оламми ё сенмидинг?
Азимликда ким муаззам,
Одамми ё сенмидинг?

Қай кун сенга тенгсиз жило
Сеҳрин берди табиат,
Одамзодга молу дунё
Меҳрин берди табиат.

Боғландилар то инсонлар
Жавоҳирга жон билан —
Ҳазиналар ва имонлар
Олуд бўлди қон билан.

¹ Кўҳинур — Ҳиндистондан инглизлар олиб кетган машҳур қимматбаҳо олмос.

Бунча жозиб, бунча соҳир,
Якто бўлдинг, Кўҳинур?
Соҳибингга аввал-охир
Бало бўлдинг, Кўҳинур.

Сенинг учун жангга кирди
Фуқаролар, хожалар.
Бир-бирига қилич урди
Маҳоражу рожалар.

Туман янглиғ, булут янглиғ
Тутди еру самони —
Қўлга олиб қасдингда тиф
Фил сурганлар тўзони.

Жигар — жигар кўзин ўйди,
Дўст қасд дўсти жонига.
Фарзанд қўлин бўяб қўйди
Ўз падари қонига.

Инсоф деган сўздан тонди
Тиллар, динлар, мазҳаблар.
Нуринг билан ўтда ёнди
Хочлар, бутлар, мусҳафлар.

Қай бир мулкка ошно бўлдинг,
Форат бўлдинг, Кўҳинур.
Қай бир юртда пайдо бўлдинг,
Офат бўлдинг, Кўҳинур.

Одам насли жондан кечиб
Нега бўлди сенга ром?
Ўлар чоғи сени ичиб
Нажот топмас ташнаком.

Ҳеч ким сени лабга босиб
Даво топмас очликка.
Умри битган сени осиб
Қайта олмас ёшликка.

Сени асраб кўкракларда
Зар тожларга тақдилар.
Фазналарда, чўнтакларда
Сени пулга чақдилар.

Асли сени қилса ҳадя
Бир оч ҳинди гадога,
Менга тошмас, нон бер дея,
Нола қилар Худога.

Қиёси йўқ бу жаҳонда
Олмосмидинг, Кўҳинур?
Бир тош эсанг Ҳиндистонда
Қолмасмидинг, Кўҳинур?

Кўшин тортиб Ҳиндистонга
Фолиб кетди Нодиршоҳ,
Сени «ҳаққи ал-амон»га
Олиб кетди Нодиршоҳ.

Мулки Ҳиндга қайта келдинг,
Қайта кетдинг Ажамга.
Ошно этиб ҳар гал элнинг
Қисмати аламга.

Шимол ёққа бординг алҳол
Мағлуб ҳинднинг божида,
Оловландинг хотин-қирол
Виктория тожида.

У ҳам сени тарошлатди,
Ўз дидига қилди мос.
Мисли ғарбга қуёш ботди,
Парвин қолди кўзда ёш...

Сунъи қудрат инъом қилган
Бениёзсан, Кўҳинур,
Ҳатто ярим ҳуснинг билан
Беқиёссан, Кўҳинур.

Фиръавнлар, шаҳаншоҳлар
Кетдилар ҳам йўқ бўлиб,
Нигоҳларни то бу чоғлар
Ёндирасан чўғ бўлиб.

Чанг бўлдилар кўк баробар
Чанг кўтарган лашкарлар.
Кайхисравлар ва Доролар,
Искандардек сарварлар.

Сен деб туман жонни тиккан
Қаттол соҳибқиронлар,
Сен деб ота қонин тўккан
Ул валиаҳд ўғлонлар —

Адам сари кетди бари,
Сен омонсан, Кўҳинур.
Мен деганга вақт сингари
Беомонсан, Кўҳинур.

Бунча зўр деб ишқи зарнинг
Балки ҳайрон бўларсан,
Сенга меҳр қўйганларнинг
Аҳволидан куларсан.

Сен куларсан, о, яна ким
Бўлур менга эга, деб.
Одамзодга қонли йўлим
Сабоқ бўлмас нега, деб.

Сен куларсан, кулгуликдир
Сенга бизнинг тилаклар.
Чиндан ҳайрон бўлгуликдир
Биз ишонган эртақлар.

Асли бу чарх гоҳ ўнг қолиб,
Терс айланар гардундир.
Кимлар эса бугун қолиб,
Эрта бир кун забундир.

Сен забунлар саноғини
Ўйлармисан, Кўҳинур?
Минг йилларнинг сабоғини
Сўйлармисан, Кўҳинур?

РУҲЛАР ИСЁНИ

Достон

МУҚАДДИМА

*Тугилгансан озод, мудом
Озод бўлиб қол!
Назрул Ислол*

Бу дунёнинг
Қувончи кам,
Дарду ғами —
 зиёда,
Аммо
 ғамдан қочмоқнинг ҳам
Тадбири кўп дунёда.
Кимнинг дилдош
Бор улфати,
Дардин
 унга тўқади.
Ёлғизларнинг бор кулфати
Дил тубига
 чўқади.
Ким нажотни
 сокин туннинг
Уйқусидан сўрайди,
Ким ғамини
Никотиннинг —
Тутунига ўрайди.
Дил захмига малҳам топар
Ким ҳабиб,
Ким табибдан.
Ким қочмоққа
 айлар сафар

Ғам аталған
 рақибдан.
Ғар буларнинг
Йўқ имкони,
Сўнгги чора этмоқ бор.
Кулфат тўла
 бу дунёни
Шартта ташлаб кетмоқ бор.
Лек оламда
 бир дард борки
Унга сира нажот йўқ.
Бу азобга
 ким дучорки,
Унга кун йўқ,
Ҳаёт йўқ.
Бу машаққат
Ичган билан
Дил тубига
 чўкмайди,
Уни ҳеч ким
 юрагидан
Ҳеч кимсага
Тўкмайди.
Халос этмас
 битта арқон,
Нуқта қўймас
Битта ўқ.
Чидамоққа
 йўқдир имкон,
Қочмоққа ҳам
Чора йўқ.
У жон билан
 кетса дилдан,
Сукут қолса
 юракда,

Одамзоднинг
Руҳи билан
Яшайберар фалакда.
Бу —

шоирнинг дилин эзган
Истибдоднинг дардидир.

Юракдан
қон бўлиб сизган
Истеъдоднинг дардидир.

Тўлғоғида бу аламнинг
Танҳо ингроқ —
хониш бор.

Абадият
Жаҳаннамнинг
Оташида ёниш бор.

АБАДИЯТ ҲАҚИДА РИВОЯТ

Ровий айтар:
Аллазамон —
Аллақайси маъвода
Фалокатга учраб карвон
Поёни йўқ саҳрода,
Бу ногоҳон
Тасодифдан
Барча ўтиб дунёдан —
Шу тасодиф амри
 билан
Омон қолди
Бир одам.
Белбоғига осганича
Қуруқ кўза —
 сувдонни,
Кезди неча
Кундуз-кеча
Бу дашти бепоённи.
Кеза-кеза
 охир толди,
Умид узди жонидан.
Бир пайт
 ногоҳ
 чиқиб қолди
Бир чашманинг ёнидан.
Йиқилганча сувга
 беҳол
Лаб чўзганда ташна тан,
Тўлқинланди
 бирдан зилол,
Садо чиқди чашмадан:
«Шошма, йўлчи,
Ичурсан, бас,

Муздек,
 тиник,
 тўламан.
Аммо билки,
Оддий сувмас,
Обихаёт бўламан.
Азоб чекдинг кўп
 саҳрода,
Майли,
Тўйиб ичиб ол.
Мени ичган бу дунёда
Мангу яшар
 безавол.
Ол, ич,
Яша даврон суриб
Абадий бу даҳр аро,
Аммо
Мени ичмай туриб
Фикр қилгин аввало.
Ҳаётга-ку,
 тўймас кўзинг,
Яшайсанми умрбод?
Мангу ҳаёт учун ўзинг
Ярайсанми,
Одамзод?
Мангулик дер
 одам насли,
Лек
 инсоний тафаккур —
Абадият надир асли
Қила олмас тасаввур.
Йўлчи ҳайрон,
Йўлчи сергак,
Бу қандайин чашмадир?

Ичай деса —
 чўчир юрак,
Ичмай деса —
 ташнадир.
Узоқ-узоқ
Ўйга толди,
Сув лабида ўлтириб,
Охир
Обиҳаёт олди
Кўзасига тўлдириб.
Ўйлай-ўйлай
Нари кетди —
Ул сеҳрли булоқдан.
Ногоҳ
Хазин сас эшитди —
Садо келди йироқдан.
Борди,
Э, воҳ,
 ётар бир бош
Қум устида
 бенажот.
Нола чекар,
Тўкар кўзёш,
«Лаънат,—
 дейди,—
 эй, ҳаёт!
Ўша сувдан ичдим нега
Афсус!» —
 деру
 ўкинар.
Йўлчига у:
– Раҳм эт менга,
Ўлдир, —
 дея ўтинар.

Минг йил аввал
Шу булоқдан
Сув ичганман,
 чўмганман.
Яшайвериб,
Бу қийноқдан
Ўзни қумга
 кўмганман,
Умр кўрдим
 ҳаддан бисёр,
Ҳеч тоқатим
 қолмади.
Ер юзида
Менинг бирор —
Ҳамсуҳбатим
 қолмади,
Азоб борми
Бундан улуғ,
Даҳшат борми
 зиёда?!
Менга ерда
тириклик йўқ,
Ўлим ҳам йўқ
 дунёда.
Йўлчи боқди
Ҳайратда лол
Тирик инсон қабрига.
Сўнгра
 қумга чўкди беҳол,
Раҳмат айтди сабрига.
Ўз ҳолига
минг шукр этди,
Йиғиб сўнгни саботни —
Қум устига
Тўкиб кетди

Йўлчи обиҳаётни.
Йўлчи кетди
Бўлиб холи
Мангуликнинг ғамидан.
Тотиб қолди
Чўл ниҳоли
Обиҳаёт намидан,
Илдизига унинг алҳол
Томчи етди,
Шу фақат.
Йиллар ўтиб
 ўша ниҳол
Чинор бўлди оқибат.
Шундан чинор
Узоқ яшар,
Шундан чайир танлари.
Мангуликдан кечиб башар
Фоний умр танлади.

Кел, эй кўнглим,
Бизнинг ҳаёт
Эмас экан
 жовидон,
Бу дунёда
 изла нашот,
Яша фақат
 шодумон,
Бу ҳаётнинг
Ярми роҳат,
Ярми ғамдир,
 шукр қил.
Умринг узун бўлса –
 раҳмат,
Агар камдир,
Шукр қил.

Шу офтобу
Минг бир оҳанг,
Минг бир рангли бу дунё
Сеникидир,
Ҳаёт эсанг,
Ҳаёт эсанг аввало.
Ҳам шавқ билан,
Ҳам дард билан
Ўтар экан бу дамлар.
Омон бўлсин
Сен англаган,
Сени англар одамлар.

ШОИР ҚАЛБИ

Тун билан кун,
Ўт билан сув
Бир-бирига золимдир.
Коинотда
Азал,
Мангу
Исён руҳи ҳокимдир.
Замин узра
 қор қуюнин
Ёғдирганда
 чарх-фалак,
Қиш қаҳрига
 эгмай бўйин
Исён қилар
Бойчечак.
Қора булут
 зулумотга
Чулғаганда самони,
Чақмоқ —
 нурсиз бу ҳаётга
Ёруғликнинг исёни.
Туғиларкан,
 дод дер гўдак,
Кўкси тўла фиғондир.
Жажжи мушти
Нақ гунчадак
Бу — ўлимга исёндир.
Қаро қилган
Кўк дафтарин
Қоронғулик қасдига

Тонг йиғади
нур лашкарин
Шафақ туғи остига.
Еру уммон,
Буржлар аро
Хоҳи ошкор,
хоҳ пинҳон,
Ибтидодан
то интиҳо
Ҳукм сураг ғалаён.
Собир инсон юрагида
Қаноатки барқарор,
Коса янглиғ
Сабр тагида
Оташ янглиғ Исён бор.
Куй,
фазали
одамзоднинг
Дарддир,
эзгу армондир.
Яралишдан,
Истеъдоднинг —
Табиати —
исёндир.
Шоир юрак —
Пок тилаги,
Имонидир башарнинг,
Армон тўла
юракдаги
Исёнидир башарнинг.

* * *

Назрул Ислом
Бу дунёга
Шоир бўлиб туғилди.

Илҳом отли пок зиёга
Гўдак қалби йўғрилди.
Нигоҳидан Сеҳрли нур
Борлиққа нур таради.
Коинотга

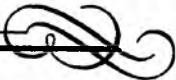
у таҳайюр
Кўзи билан қаради.
Тунлар унга берди хаёл,
Шавқ атади

кундузлар.
Гуллар
ғазал айтди хушҳол,
Эртак айтди
Юлдузлар.
Улғайди у,
Ўсмир бўлди,
Етди йигит ёшига,
Ишқ отли қуш

келиб қўнди
Назрулнинг ҳам бошига.
У ҳам ёнди бағри кабоб,
Ҳам очилди
чун баҳор.

Ҳижрон берди
тотли азоб,
Висол этди
бахтиёр.

Гоҳ шодлик,
Гоҳ аламидан
Дил чашмаси очилди,
Унинг ҳассос қаламидан
Ишқий байтлар сочилди.
Бу дунёга Назрул Ислом
Шоир бўлиб туғилди.

Ибтидодан
ёниқ илҳом
Шуъласига йўғрилди.
Етти аср аввалгидек
Бўлса эди замонлар,
Балки
Хусрав Деҳлавийдек
Битар эди дostonлар.
Туғилсайди
Назрул агар
Ярим минг йил илгари,
Битар эди
 рубойлар
Мирзо Бобур сингари.
Агар
Неча замон ўтиб
Келмаса бу давронлар,
Бедилона ғазал битиб
Тузар эди
 девонлар.
Ўзга эди
 аммо фурсат,
Ўзга эди эл дарди.
Замон
 унинг
 ёниб турган
Юрагини сўрарди.

* * *

Шоирни
 у туғилмасдан
Гадо қилган эдилар,
Ўз юртида
Ўз юртидан
Жудо қилган эдилар.

Ўраб унинг
нақ юракдек
Она Ҳиндистонини
Зобитлар
оқ ўргимчакдек
Сўрардилар қонини.
Бир томонда,
Ёвни эмас,
Бир-бирини беомон —
Сўяр эди
тақводан маст
Ҳинду билан мусулмон.
Бир томонда
На уй кўриб,
На бир тўшак,
оч,

хароб.
Кўчаларда ҳаёт қуриб
Ўлим топган беҳисоб.
Ганга оқар
кўзёш бўлиб,
Жамуна лим
бўлиб қон.
Бори бутун бардош бўлиб
Нажот кутар Ҳиндистон.

* * *

Ҳар нечаким зўр истеъдод
Тошқин илҳом,
У нега,
Халқинг ётса
чекиб фарёд,
Ярамасанг кунига.
Шоир эсанг,
Шоир бўлиб
Нега келдинг ҳаётга,

Элинг ётса
Дардга тўлиб,
Келолмасанг нажотга.
Не шоирсан
Ташбеҳларнинг,
Борми асли кераги,
Бўлмаса эл ғами —
дардинг,
Юрагинг —
эл юраги.
Назрул Ислом
Ҳинд халқининг
Зардобини ютарди.
Назрул Ислом
Ўз қалбини
Байроқ қилиб кўтарди.
Юрагида
то сўнгги дам
Исён ўти сўнмади.
Ҳақсизликка кўнди олам,
Аммо
шоир
кўнмади.
Кўргилик бу,
деди ҳинду,
Тақдир,
деди мусулмон.
Лекин
Зўрлар зулмига у
Тан бермади ҳеч қачон.
Ўзни ўтга отди аниқ,
Жони борки,
курашди.
Умри унинг
Мангу ёниқ
Қўшиқларга туташди.

ИСЁН ҚЎШИҒИ

«Сўйла, инсон,
Сўйла қаддинг
Кўтариб баланд.
Юксакликда сенинг қадринг
Ҳимолай монанд.
Сўйла,
Сенинг пойингдадир
Бу улуғ замин.
Сўйла, отиб золим аср
Дарду аламин.
Сен ўтмишни супургувчи
Кучли бўронсан,
Осмонларга от сургувчи
Соҳибқиронсан.
Сен чақмоқсан,
Қаро зулмат
Бағрини ёққан.
Сен Индра,
Кўкда исмат
Чироғин ёққан.
Сен Шивасан, коинотни
Барбод қилгувчи.
Сен Гангасан, бу ҳаётни
Обод қилгувчи.
Сен — Дурганинг тош юраги,
Шафқат билмайсан.
Сен — Кришна қўлидаги
Куйлаган найсан.
Измингдадир чексиз фазо,
Замину замон.
Бу оламга эга танҳо
Ўзингсан, инсон!

Тангриларни осмон қадар
Кўтарган ҳам сен.
Сажда қилган,
Яна исён
Кўтарган ҳам сен.
Ҳам шафқат,
Ҳам беозорлик
Яшар қонингда.
Ҳам фидойи исёнкорлик
Ёнар жонингда.
Сўйла, инсон,
Сўйла, қаддинг кўтариб баланд,
Юксакликда сенинг қадринг
Ҳимолай монанд.
Қуллиқ сенга кўп малоодир,
Аммо не учун
Бошинг эгик,
Тилинг лолдир,
Қоматинг забун?
Тангриларга бўйсунмаган,
Бермаган бардош,
Бандасига бугун нега
Эгадирсан бош?
Сабабкорми ёлғиз тақдир
Ҳолингга санинг?
Биласанми дўстинг кимдир,
Кимдир душманинг?
Асрий ғафлат етар энди,
Эй, мазлум инсон!
Уйфонмоқнинг вақти келди,
Кўтаргил исён!
Бош кўтаргил,
Минг йил тўккан
Кўз дуринг ҳақи.

Қўзғал,
Асрий қуллик буккан
Фуруринг ҳақи.
Қўзғал,
Буюк Тожмаҳалнинг
Шукуҳи учун.
Қўзғал,
Улуф боболарнинг
Пок руҳи учун.
Эрк бонгин ур,
Сен интиқом —
Таблин баланд чал.
Туфилгансан озод,
 мудом
Озод бўлиб қол.

* * *

Назрул шеъри
 мушоира —
Минбаридан янгради.
Ким деди:
Бу шеърмас сира,
Ким
 дилидан англади.
Юрт офзида бу шеър баҳси,
Эл тилида баҳси,
«Қани шеърда гуллар рақси?
Қани булбул навоси?»
«Бу шеър
 шарққа хосдир наҳот?
На ишқий,
 на риндона...
Бундай ашъор Саъдийга ёт
Ҳофиз учун бегона».

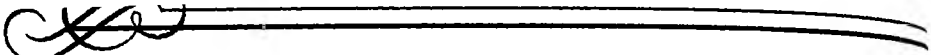
«Қоида бор,
Бузмоқ абас,
Исён эса гуноҳдир.
Ким шариат йўлин тутмас,
Эл биларки,
гумроҳдир».

«Ул кун Будда:
Мард агар сен
Дардни ичга ют, деган.
Ул юзингга урсалар, сен
Бул юзингни тут, деган».
«У дунёда бахтинг таъмин,
Бу дунёда чексанг ғам,
Шундай дея берган таълим
Ул...

аллайҳи вассаллам»,
Маломатга қолди энди
Шоир битиб ҳақ достон.
Ҳинду уни

«жобон» деди,
«Кофир» деди
мусулмон.
«Бу исённи,
бу нифоқни
Чиқармоқ не зоҳирга.
Сиёсат-ла ўйнашмоқни
Ким қўйибди шоирга».
«У ҳали ёш
Ҳали гўдак,
Зарра парво этмайди.
Эс-ҳуши йўқ ҳайиққудак,
Жон қадрига етмайди».

«Ҳа, зулм бор,
Ҳақсизлик бор,

Барчага бу аёндир,
Аммо бунн зинҳор-зинҳор
Айтиб бўлмас замондир».
«Ҳамма билар,
Инсон эркин—
Яшаши шарт пойидор
Биз ҳам айтсак бўлар
лекин
Уйда бола-чақа бор...»

ФИДОЙИЛИК ТЎҒРИСИДА РИВОЯТ

Кадим замон,
Аёл дини
Фидойилик,
 деганлар.
Эри ўлса,
 хотинини
Қўшиб кўмар эканлар.
Ўтиб
 неча авлод умри,
Ўтиб
 чексиз кўп замон,
Ҳеч бир давр
Бу удумни
Қилолмади қатағон.
Даҳшат эди бу чинакам,
Билар эди
 одамлар.
Лек
 одатга қарши
 не ҳам
Қилар эди одамлар?
Ҳам ота,
Ҳам онаизор
Гўрга кириб баробар,
Қола берди
 чирқираб зор
Бола-чақа
Дарбадар.
Асли
 ўша замонда ҳам
Донишмандлар бор эди.
Лекин
 улар ичра
 мард кам,

Кўп —

эҳтиёткор эди.

Бош кўтармас эрлар,

Исён —

Аёллар ҳам қилмасди.

(Чунки улар эри қачон

Ўлишини билмасди.)

Ўтиб кетди

Минг йил фурсат,

Қарши қудрат йўқ эди.

Кимда шафқат,

Кимда ҳиммат,

Кимда журъат

йўқ эди.

Бир кун

Жангга кета туриб

Бош кўтарди

бир ўғлон.

От бошини шартга буриб

Елди тикка

Шоҳ томон.

Деди:

«Эй, шоҳ!

Олдимда бор

Ё ҳаёту, ё ўлим.

Қолаётир рафиқам зор,

Қизалоғим ва ўғлим.

Агар мен бу жангда ўлсам

Содиқ қолиб удумга,

Фарзандларим онасин ҳам

Ҳукм этарсан ўлимга.

Мен-ку,

улар эрки дея

Жангга кетаётирман.

Фарзандларим меҳри дея
Фидойиман,
ботирман.

Ўлсам,
Улар онадан ҳам
Етим қолса баногоҳ,
Тор-мор бўлсин бутун олам!
Бу не ваҳшат!
Эшит, шоҳ!
Боқийси йўқ
ҳеч одамнинг,
Биз кетармиз тамомий.
Аммо аёл —
Бу оламнинг
Келажаги,
давоми.

Шу-чун,
ўлсам куним битиб,
Васиятим шу бўлсин:
Ёрим эмас,
Ҳамроҳ этиб
Жанг қуролим кўмилсин».
Бу сўз
Мисли очиқ кунда
Бўлди момогулдирак.
Келтирдилар
Болта...
Кунда...
Бас,
Тафсилот не керак...
Бечоранинг очиқ қолган
Кўзларини юмдилар.
Мозорига
Ўзи билан
Қиличини кўмдилар.

Бўлсин дея тавқи лаънат,
Авлодларга таълимот
Қабри узра
Ёздилар хат:
«Бунда ётар
манфур зот!
Кўринг
бу кас ҳолатини,
Ётар
мисли
хору хас,
Боболарнинг одатини
У билмади муқаддас.
Ҳис қилмади
У юракдан —
Аёл учун дунёда
Эри билан кўмилмакдан
Саодат йўқ зиёда!»
Қурбон бўлди
Битта юрак,
Қолди тавқи лаънатга.
Шундан аёл
Ўлса эркак
Қўйилмади лаҳадга.
Кел, эй кўнглим,
Инсон асло
Яралмаган сабрга.
Сигинайлик
ўша танҳо
Таҳқирланган қабрга.
Ҳақ учун
Бош тутган тикка
Мардлар руҳи
ёр бўлсин.

Бу дунёда
ноҳақликка
Кўнмаганлар бор бўлсин,
Зўрлик кўрсанг,
Қилма тоқат,
Ҳар бошда бир ўлим бор,
Фидойилар умри фақат
Бу дунёда
пойидор!

Иккинчи фасл

ҒАЛАЁН

Калькутта, 1926 йил

Калькуттани
Қучди ғулу,
Бош кўтарди
оломон.
Қутлуғ жанг,
деб турди ҳинду,
Ғазот,
деди
мусулмон.
Бараҳманлар
довул қоқди,
Ғатво берди
Имомлар.
Кўча тўлиб
қонлар оқди
Тўқнашганда имонлар.
Ғарзандидан она айру,
Отасидан —
қиз, ўғлон.
Будда ҳақи,
Бос,
дер ҳинду,
Алқасос, дер
мусулмон.
Ғинду иши таҳқир бўлди,
Муслим иши —
таҳдидлар
Бутхоналар вайрон бўлди,
Яксон бўлди
Масжидлар.

Рикшами бу,
 соҳибми бу,
Гадоми ё зодагон —
Фарқсиз,
Фақат —
Бир ён ҳинду,
Бир ён эса —
 мусулмон.
Сиртга чиқди
Асрлик кин
Ва минг йиллик
 кудурат.
Икки жондош эл аро дин
Яна солди
 адоват.
Аслида-ку
Ҳаёт оғу,
Турмуш ўзи —
 зимистон.
Айбдор эмас
 бунга ҳинду,
Гуноҳқормас мусулмон.
Аслида-ку...
Беизтироб
Ҳўплаб қора қаҳвони,
Деразадан
 оқ тан жаноб
Кузатар можарони.
У кўп хурсанд,
Лабда кулгу,
Кўзи чақнар
 комирон.
Мусулмонни сўқар ҳинду,
Ҳиндни эса
 мусулмон.

Жаноб шодон,
Ушалмоқда
Ниятнинг энг улуғи.
Ҳосил бўлди шу тупроқда
Эккан нифоқ уруғи.
Бўлмасин деб
қилар орзу
Бу низога ҳеч поён.
Майли,
Кўпроқ ўлсин ҳинду,
Кўп қирилсин
мусулмон.
Назрул
Жоҳил оломонга
Қарадию
оҳ чекиб —
Ўзни отди тик
майдонга
Ёқасини чок этиб.
Фарёд қилди:
«Не ваҳшат бу,
Бас, халойиқ!
Ал омон!
Қотилликни тўхтат,
Ҳинду,
Фазотни қўй,
мусулмон!
Ҳинд, мусулмон —
Биродармиз,
Фарзанд Одам Атога!
Ҳақ олдида
баробармиз,
Айтинг,
Не бор низога!
Хунрезлик қил демаган-ку

На Ведаю
На Куръон!
Тиф уради
 нега ҳинду,
Бош кесади
 мусулмон?
Фарқ —
 ким меҳроб,
 кимса бутга
Сифиниб бош қўядир.
Шу фарқ учун
Ёқиб ўтга
Эл бир-бирин сўядир.
Бас, адоват!
Бас, энди кин,
Жангни қўйинг,
Одамлар!
Сизнинг асли ёвингиз ким —
Билиб қўйинг,
Одамлар!
Улар
Узоқ юртдан келиб,
Ерга букиб шонимиз,
Бизни бизга
Душман қилиб
Сўрмоқдалар
 қонимиз.
Босқинчининг
Қадимданоқ —
Фалсафаси аёндир.
Эл ичида
 бўлса нифоқ,
Демак,
 золим омондир.

Улар
Мазлум ватанида
Бўлмасин дер
 собитлар.
Жаҳолатнинг гулханида
Исинади
 зобитлар.
Элдан омад кетса,
 дастлаб
Ҳамжиҳатлик йўқолгай,
Бундай элни,
Сиртмоқ ташлаб
Ҳар босқинчи йиқолгай.
Бу адоват
Наҳот мангу?
Наҳот битмас
 бу қирон?
Дўст бўлолмас
Наҳот,
 ҳинду —
Жигарига
 мусулмон?
Сен ҳиндмисан,
Муслимми ё,
Бирлик чоғи
 бу чоқдир.
Босқинчини
 энг аввало
Ҳинд баҳрига улоқтир.
Сўнг ушалгай
Барча орзу,
Яшар озод,
 тинч,
 омон
Ватанида эга ҳинду,

Юртида бек —
мусулмон».

* * *

Назрул айтган сўзларин мен
Ундоқ баён қилмадим.
Ўшал ёниқ
 нафасга тенг
Сўзлар топа билмадим.
Таржима не?
Асл шеърнинг
Маъносию
 ғояси.
Аммо ул ўт,
 ул сеҳрнинг
Фақатгина сояси.
Назрул шеъри
Банголага
Қанот ёзди ногаҳон.
Алангали
 бу нолага
Қулоқ тутди
Ҳиндистон.
Кекса Токур
 шукр айтди шод,
Оқ соқолин силади.
Ёш шоирга
Нурли ижод,
Безаволик тилади.
Бу дунёга
Назрул аммо
Олов бўлиб келганди
Ўз ўтида ёниб
 адо —
Бўлишини билганди.

Асролди
на халқ,
на Токур,
У сифмади замонга,
Исёнкорлик
Уни охир
Олиб келди
зиндонга.
Шоир бўлсанг,
Бўлсин қалбинг,
Элга қурбон бўлгудек.
Шоир бўлсанг,
Бўлсин халқинг
Сенга қалқон бўлгудек.
Шоир бўлсанг,
Сени элинг
Қалби билан тингласа.
Ёд олмаса ҳамки шеъринг
Фидолигинг
англаса.
Шоир бўлсанг,
Юртда яша
Меники деб айтгулик.
Жаннат юртдан кечиб ўша
Харобага қайтгулик.
Шоир бўлсанг,
Қаламингни
Найза қилиб тутолсанг.
Юракдаги аламингни
Оқ қоғозга
тўколсанг.
Шоир бўлсанг,
Қалб чирофинг
Ёниб турса то абад.
Бу дунёдан
кетар чофинг

Йиғлаб қолса шеърият.
Ўз бағрига олса қучиб
Сени она маконинг...
Гар шу бахтлар бўлса насиб
Йўқ дунёда армонинг.

* * *

Назрул Ислом бўлди маҳбус
Тунда уйдан олдилар.
Эл кўзидан узоқ, махсус
Бир хонага солдилар.
Иши қизиқ бу жаҳоннинг
Ҳакамлар ҳукм этдилар:
Шоирни ул ғалаённинг
Сабабкори, дедилар.
Айбномани тингланг, ҳатто
Фарёд қилар тошлар ҳам,
«Ҳинду билан
 муслим аро
Қутқу солган шул одам!»
Олис юртдан келган биров
Айб қўйди беандиша!
«Назрул Ислом —
Халқига ёв,
Нифоқ истар ҳамиша».
Бу дунёда
 бор қабоҳат,
Бу дунёда
 бор ёлғон,
Аммо бундай
 ошкор туҳмат
Бўлмагани ҳеч қачон.
Назрул Ислом
 номи охир
Минг балога тақалди.

Эл учун
Жон тиккан шоир
Эл душмани
 аталди.
Хукм ўқилди:
Бош эгиб у
Аста борар ҳибс томон.
Ажаб!

Соқчи —
 бир ён ҳинду
Бир ён эса
 мусулмон.
Уни туртар
 мусулмон ҳам,
Силтайди ҳинд ҳаволдор.
— Қирпичокда
 ўлди акам,
Сенда экан айб,
 мурдор!
— Кўп азоблар чекди ҳинду,
Кўп қон тўкди
 мусулмон.
Сен кабилар йўқолса-ку,
Яшар эдик
Тинч, омон...
Аста
 қадам ташлар
 Назрул,
Ўйларидан огоҳ йўқ.
Соқчилардан
 ранжимас ул,
Жаҳолатда гуноҳ йўқ.

ЖАҲОЛАТ ТЎҒРИСИДА РИВОЯТ

Алқиссаким,
Жуда қадим
Жаҳолатлик замонда,
Бир донишманд
 улуғ ҳаким
Ўтган экан жаҳонда.
У кун бўйи
Гиёҳ териб
Кезиб тоғу биёбон,
Одамларга шифо бериб
Яшар экан
Шодумон.
Унга

 минг бир мушкул дарднинг
Аён бўлиб давоси,
Бора-бора
Одамларнинг
Ортаверди ихлоси.
Табобатга
Қалбан,
 руҳан
Фидо қилиб ўзини,
Ҳатто бир кун
Наштар билан
Очмиш
 кўрнинг кўзини.
Ривож топмиш
Соҳиб ҳикмат,
Дониш,
 меҳнат мададкор,
Аммо
Қайда бўлса шуҳрат
Ёнбошида
Ҳасад бор.

Дуохонлар,
 парихонлар,
Ўқувчилар чилёсин...
Хуллас,
Юртда бор нодонлар
Бошладилар ифвосин.
Тинмай
Кечаю кундузи
Топиб
Наби сўзидан
Дедилар: «Дард берган
Ўзи!
Давоси ҳам Ўзидан!
Бандасига бермак дору
Яратганга исёндинр.
Демак,
Ҳаким иши макру
Унинг ўзи
Шайтондинр».
Бу сўзларни
 чин, деб билди.
Нодон,
 жоҳил оломон.
Донишмандни сазо қилди,
Калтаклади
Беомон.
Чўғ темирда
Кўксин доғлаб,
Дорга осмоқ бўлдилар.
Сўнг бўйнига харсанг боғлаб
Сувга босмоқ бўлдилар.
Кейин
Сувни,
 арқонни ҳам
Ҳайф билдилар
 «шайтонга».

«Ёқинг, — деди
Энг бош ҳакам, —
Олиб чиқиб майдонга!»
Кенг майдонга
Кўмиб устун,
Боғладилар ҳакимни.
Сўнг

темирни ўтга қўйиб,
Доғладилар ҳакимни.

Буюрдилар:

«Ёқинг, шитоб
Азозилнинг ошнасин.
Керак бўлса
Кимга савоб,
Чўп келтириб ташласин».

Савоб учун

Биров ўтин,

Биров ташлар дона хас.

Ҳаким

Бошин баланд тутиб

Жоҳил элга қарамас.

Бир пайт

Гулхан сари бир чол

Аста кела бошлади.

Қучоғида

Бир боғ похол,

Фарам узра ташлади.

Деди:

«Асли туғилгандан

Басир эдим мен ўзим.

Сен

жодунинг тиғи билан

Очиб қўйдинг

кўр кўзим.

Тангри билиб
Яратган кўр,
Даво қилдинг не учун?
Сўроқда мен —
 манглайи шўр —
Нима дейман
Маҳшар кун?
Ҳақ йўлидан озган одам,
Кўзим очиб
 не бердинг?
Мени бир йўл
У дунё
 ҳам —
Бу дунёдан айирдинг.
Кўрлигимда
Бу оламни
Тасаввурда кўрардим.
Дунёдаги бор одамни
Мушфиқ билиб юрардим.
Шафқат ила
Ким нону
 ким
Чақа ташлаб кетарди.
Мен ҳам
 шунга кўнган эдим,
Менга шу ҳам
 етарди.
Қорним тўйса —
 саодатим
Йўқ туман хил тилаклар.
Ҳамсуҳбатим,
Ҳам улфатим
Жажжи ширин гўдаклар...

Ўйлар эдим:
Дунёда бор
Мусаффолик,
 соддалик
Кўзим очиб
Кўрдим илк бор
Бераҳмлик,
Сохталик.
Ўфрилигу фаҳшни кўриб
Жим юраркан одамлар
Ўз дўстига
Кулиб туриб,
Тиф ураркан одамлар.
Бир ёнда айш
Кўкка чирмаш.
Бир ёнда,
 боқ,

 оҳу воҳ...

Буқун менинг
 кўнглимда ғаш,
Имонимда —
 иштибоҳ.
Дердим:
Юртни бир бор кўрсам.
Кўрдим.
Орзум тўқ энди.
Йўлда ётган
 кўрчалик ҳам
Эътиборим йўқ энди.
Бу дунёдан
Тўйдим охир,
Адо бўлсам майлига.
Ё қайтадан,
Ўша басир,
Гадо бўлсам майлига!»

Бу сўзларни
Эшитди-ю,
Фарёд қилди донишманд.
«Ёқинг, —
 дея сўради у, —
Олов бўлсин сарбаланд.
Тезроқ кетай
Бу дунёдан,
Ҳеч тоқатим қолмади.
Мендан
 шифо олди
 одам,
Олам —
 шифо олмади.
Хурофотнинг захри теккан
Нодон,
 жоҳил,
 гумроҳлар —
Давосига ожиз экан
Мен кашф этган гиёҳлар.
Кўр кўзларга
Меҳргийёдек
Нур бахш этди
 наштарим.
Қалблар кўзин
 очмоққа
 лек
Камлик қилди
Ҳунарим.
Одамларга
 мен
 яхшилик —
Қилмоқ бўладим,
Нетайин,

Манглайда
шу экан
битик,
Ёқинг,
Куйиб кетайин!»
Ўт қўйдилар.
Ёнди гулхан.
Қаро бўлди
самовот.
Жаҳолатнинг
ҳукми билан
Қурбон бўлди
Буюк зот.
Гулхан ёнди
Кўкка ўрлаб.
Чўғи ҳар ён
сочилди.
Шу оловдан,
Элнинг,
ажаб,
Ақл кўзи
очилди.
Ўкиндилар,
Аза тутиб
Йиғладилар,
куйдилар.
Донишмандга
Йиллар ўтиб
Олтин хайкал
қўйдилар.
Э, воҳ,
Олим кўзи билан
Кўрсайди бу
ҳурматни...

Аммо
Ҳаким ўзи билан
Олиб кетди
 ҳикматни.
Қўй, эй кўнглим,
Сен ул замон
Даҳшатин
 кам ўйлагин.
Сенга насиб бўлган даврон
Созин олиб
Куйлагин.
Шукроналик
 майин ичиб
Яйраб қолгин
 бир нафас.
Бу оламдан
Бир кун кечиб
Кетгувчи бир
 биз эмас.
Кел, эй кўнглим,
Кел, муҳаббат,
Шеър завқига
 қонайлик.
Ўтда ёниш бўлса,
 фақат –
Шеър ўтида
 ёнайлик.
Фақат
Бизга ғаму кадар,
Қайғу ҳасрат
 ёт бўлсин.
То
 биз учун
 жон берганлар –
Руҳи мангу
 шод бўлсин.

ТУТҚУНЛИКДА

«Онажоним,
Менга бу кун
Сендан ўзга дилхоҳ йўқ,
Зиндондаман,
Билмам, нечун,
Менда зарра гуноҳ йўқ.
Гуноҳкорман
 на Аллоҳим,
На виждоним олдида.
Фақатгина...
Бир гуноҳим
Онажоним олдида.
Кечир, онам!
Кўзингда ғам,
Азоб бўлдим жонингда.
Букун байрам,
Мен букун ҳам
Бўлолмадим ёнингда.
Одамлардек
Беозор, тек
Яшаб юрсам нетарди.
Менга толе,
 сенга тинчлик
Балки насиб этарди.
Булбулларга,
 гулларга маст
Ёзсам фақат ғазаллар
Балки мени
 миршаблармас,
Изларди ёш гўзаллар.

Менга ҳам ёр сокинлигу
Сенинг ҳам йўқ бу дардинг.
Мен — уйлик,
Сен — келинлигу
Набиралик бўлардинг.
Оҳ, у йўл берк,
Менда йўқ эрк,
Тирик умрим — афтода.
Не қилайки,
Одамлардек
Яшолмадим дунёда.
Лек кўнглимда нолиш эмас,
Алланечук дилшодлик.
Гарчи жисмим
Банди қафас,
Руҳимда бор озодлик.
Туғилишдан қул эмасман,
Қуллик ёт бу жонимга.
Эрк истаги
Сутинг билан
Қирмиш менинг қонимга.
Мени оташ,
гирдобларга
Отган ўшал истагим,
Онажоним,
Азобларга
Қўйди сени юрагим.
Мени кечир,
Фақат сендан
Буқун узр сўрайман.
Узр сўраб умид билаи
Ҳаёлимни ўрайман.
Рози бўлгин
Гар ўғлонинг
Юрак қўрин асролса.

Бир кун
она Ҳиндистоннинг
Хизматига яролса».

* * *

Вақт кам бўлса
Ундан одам
Улгурганча олади.
Кўп бўлса, не қиларин ҳам
Билолмасдан қолади.
Назрул қайноқ иш қўйнида
Кун ўтганин билмасди.
Нақ бир олам юк бўйнида
Кеча-кундуз тинмасди.
Бўш вақт бермас жариди ҳам,
Ноширликнинг иши кўп.
Уйда,

эздан нарида ҳам
Тинч йўқ,
Йўқлар киши кўп.
Бир томонда битилмаган
Достонлари беҳисоб,
Бир ён
Кўриб етолмаган
Ётар минг-минг жилд китоб...
Шеър устида ўлтирмоққа
Танҳо бедор кеча бор.
У Худодан
Ўй сурмоққа
Вақт сўрарди неча бор.
Мана фурсат!
Бунда на ғам,
На дунёнинг ташвиши,
На нозир,
на айроқчи ҳам,
На хайрихоҳ бир киши.

Мана фурсат
Хаёл учун.
Ўй сур, кўкка ҳаволан.
Керак бўлса умринг бутун
Қайта яша хаёлан.
Аммо

хаёл, ўйдан не наф,
Кўлда қалам бўлмаса,
Юрак очмоқ учун сўйлаб,
Дилдош одам бўлмаса.

Қалам надир,
Бўлса аён
Кетмаслиги бекорга,
Бармоғидан чиқариб қон
Ёзар эди деворга.

Умид бўлса
Бир кимсанинг
Келишидан садога
Дилдош надир,
У дил сасин

етказарди самога.

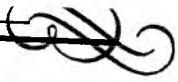
Аммо бенаф.
Кўз олдида
Фақатгина тош девор.
Хаёл эса...

хаёлида

Поёнсиз бир бўшлиқ бор.

* * *

Назрул Ислон
Тор зиндоннинг
Туйнугидан қарайди.
Кўриб зангор
соф осмоннинг —
Бир парчасин,
Яйрайди.

Унда
Эркин қанот қоқиб
Қушлар учиб юрибди.
Бунда
Шоир кўкка боқиб
Ҳавас қилиб турибди.
Қушлар билан учай деса
Қани унинг қаноти?
Бир оламдир
Орзу эса...
Етармикин ҳаёти?
Назрул Ислом
Тор зиндоннинг
Туйнугидан қарайди.
У фалақдан
Ҳиндистоннинг
Толенини сўрайди.
«Майлига,
Мен тутқун бўлсам.
Сен озод бўл,
Онажон!
Минг қийноқда
Майли ўлсам,
Юртим,
 бор бўл,
Бўл омон.
Умрим етса,
Меҳринг таянч,
Сени яйраб куйларман.
Бу кун эса,
Мушкул,
 аянч
Қисматингни ўйларман.
Нега минг йил
Манглай теринг

Тўкиб ерга,
қолдинг оч.
Сен оламга
Ипак бериб,
Ўзинг ўтдинг,
яланғоч.
Бебаҳо —
фил суякларинг,
Баҳринг аро —
тўла дур.
Фаввос қилиб гўдакларинг,
Келгиндилар
оладир,
Юртим,
Битмас матонатинг,
Сен —
мужассам бардошсан.
Фил сингари
Зўр қудратинг,
Фил сингари
Ювошсан.
Она ўлкам,
Бир кун сени
Озод кўргим келади.
Истибдоднинг занжирини
Барбод кўргим келади.
Кўтарарсан
Сен ҳам қаддинг,
Йўл оларсан
эрк сари.
Ҳимолайнинг ортидаги
Озод ватан сингари».
Назрул Ислом
Зиндонда банд,
У зах ерни қучарди.

Шеъри эса қушлар билан
Осмонларда учарди.
Кенгликлардан ошар эди
Қалб шукуҳи шоирнинг,
Эл дилида
Яшар эди
Исён руҳи шоирнинг.
Ўз умрини қилганди у
Шеъри билан жовидон.
Ўқир эди
Уни ҳинду,
Ёдлар эди
Мусулмон.
Шоир банди,
Шеъри бироқ
Учар эди бетўсиқ
Ҳимолайдан ошиб
Узоқ —
Кетган эди бу кўшиқ.
Дунё бўйлаб
Довруқ солди
Назрул Ислом эрк саси...
Ҳиндистонда эсиб қолди
Озодликнинг нафаси.

* * *

Қийнадилар уни
Узоқ —
Юртдан келган жаноблар.
Синдирмади, аммо қийноқ,
Буколмади азоблар.
Умид унга сабот берди,
Ишонч берди
Матонат.

Юрагига қанот берди
Она юртга
Муҳаббат.
Бу кунлар ҳам ўтиб кетар,
Ҳаёт олдда...
Ҳали ёш...
Баъзан
Хаёл суриб кетар
Тош деворга қўйиб бош.
Ёш кўнглига қилар таъсир
Фалакнинг каж хислати
Кўз олдидан ўтар бир-бир
Шоирларнинг қисмати.
Бобокалон Рудакий дер:
«Қулоқ солгин сўзимга.
Адолат деб битдиму шеър
Нил тортдилар
Кўзимга».
Тилга кирар Фирдавсий ҳам:
«Лаънат,— дейди,— тақдирга.
Рустам, Золни таниб олам
Ўзим қолдим
Таҳқирга...»
Навоий дер:
«Зулмат аро
Кўп изладим йўлимни.
Мен ўзимни қилдим адо,
Енголмадим зулмни».
Ўхшар Назрул фарёдига
Барчасининг нидоси,
Охир
Шоир кўз олдига
Келар Бобур сиймоси.

Дейди:

— Тингла огоҳ бўлиб,
Гар сен бўлсанг тутқунда,
Мен бир юртга подшоҳ бўлиб,
Умрим ўтди қувфинда.

Ўн иккимда

Тахтга миндим,

Ёш очилди кўзларим.

Қондошларга ёв кўриндим,

Мени сотди дўстларим.

Нажот истаб

Мен ҳар нафас

Қуюн каби елганман.

Юртингга мен

Шоҳ бўлибмас,

Паноҳ излаб келганман.

«Толе йўқки жонима балолиғ бўлди,

Не ишники айладим хатолиғ бўлди.

Ўз юртни қўйиб Ҳинд сори юзландим,

Ё Раб, нетайин не юз қаролиғ бўлди».

Шоир бўлиб,

Эл ичида

Руҳим ўсди шонимдан.

Шоҳ бўлиб,

Ёв қиличида

Доғлар қолди қонимдан.

Мен шоҳ бўлиб,

Алам билан

Кўрдим жангу

суронни.

Шоир бўлиб

Қалам билан

Олдим ярим жаҳонни.

Келтирди кўп бало, ситам

Тирикликда тахту тож.

Ярим минг йил сўнггида ҳам
Ёғар менга
Таъна-тош.
Ёш Назрулга қилар таъсир
Фалакнинг
 каж хислати,
Кўз олдидан
 ўтар бир-бир
Шоирларнинг қисмати:
Пушкин шеъри
Қилди фарёд,
Ўққа тутди
 ўт қалбни.
Лермонтовни отган жаллод
Дорга осди
Машрабни.
Шоирларнинг —
Эркдир дини,
Эрка
 сажда қилдилар.
Эрк куйчиси
Насимийни
Товонидан шилдилар...
Назрул Ислон
Сурар хаёл,
Ўйи
 адо бўлмайди.
Дер:
Шоирда
 бор бир иқбол,
Яъни,
 шоир ўлмайди.

ШОҲИ ЖАҲОН ВА АВРАНГЗЕБ ҲАҚИДА РИВОЯТ

Подшо одил бўлмас, деган
Ҳақиқат бор —

Ўйлайлик,

Келинг,

шоҳлар золим экан

Бизлар одил бўлайлик.

Тождорлардан безди дунё

Кўравериб золимлар.

Шоҳлар аро

Бўлган аммо

Шоирлару олимлар.

Тарих кўп йил таҳқир битар

Чингиз каби жобирга,

Аммо

мангу таъзим этар

Улуғбекка,

Бобурга.

Хуллас...

Тахмин, Мирзо Бедил

Тириклиги вақтида

Шоҳи Жаҳон ўттиз бир йил

Ўлтирди Ҳинд тахтида.

Неки қилди

Ҳақ деб билди,

Билди шуни адолат,

Кимларгадир зулм қилди

Кимларгадир —

саховат.

Ўз даврида

даврон сурди,

Ёдласин деб асрлар —

Неча-неча шаҳар қурди,

Шаҳар ичра —
Қасрлар...
Май ҳам ичди,
Айш ҳам қилди,
Ғуссасини ўлдирди.
Хазинани зару
дилни
Шодлик билан тўлдирди.
Шоҳи Жаҳон
жасур,
доно,
Кўп ҳикматга ёр эди,
Шоҳнинг аммо
Бир бедаво
Оғир дарди бор эди.
Ҳар комирон одамнинг ҳам
Бўлганидек бир ками
Шоҳ кўнглига
Гоҳ чўкиб ғам
Қаро эди олами.
Бу ғам на мулк,
На дарди шон,
На фарзанд,
На ишқ доғи.
Номсиз ғамки келар осон
Қийин эди кетмоғи.
Бундай чоғлар ором берур
На сайру, на саёҳат.
Кўзларидан қочарди нур,
Юрагидан ҳаловат.
Зардоб ютиб ғуссасидан
На суҳбат,
на май талаб —
Улуғ подшо ғўшасидан
Чиқмас эди ҳафталаб.

Кўзёш ювар кўзларин,
Кўнгила тўла таҳлика...
Шунда

унинг сўзларини
Тинглаб эди
малика.

Айтар эди шоҳ ўз дардин
Мумтоз Маҳал хонимга:
«Тўйдим тож-тахт,
Мулк — баридан,
Бари тегди жонимга.
Бу давлат,
Бу шону шавкат
Омонатга ўхшайди,
Вазирларнинг фикри фақат
Хиёнатга ўхшайди.

Барчасининг чўнтагида
Шоҳ қасдига пинҳон ўқ.
Фарзандларим юрагида
Менга зарра меҳр йўқ.
Ҳар бир шарпа
Менга қўрқинч —
Ҳолат бўлиб кўринар.
Умрим сўнгги —

тўла ўкинч,
Даҳшат бўлиб кўринар.
Бўлмай туриб
Бир фалокат,
Ё бир фитна қурбони,
Тарк этсайдим
Бехосият,
Бевафо бу дунёни».

Шунда
Гўзал Мумтоз Маҳал
Тинглаб шоҳнинг зорини,

Ўқиб ҳар гал
Битта газал
Овутарди ёрини.
Бедорликда тунлар билан
Уланарди кунлари.
Минг бир кеча
Эртак айтган
Шаҳризода сингари.
Зулму фитна,
 адоватнинг
Гуноҳлигин ўқирди.
Мангуликка адолатнинг
Ҳамроҳлигин ўқирди.
Ўқир эди:
Одамки бор,
Ўтмоғи бор жаҳондан.
Фақат эзгу ишлар ёдгор
Қолғусидир инсондан.
Юрагига шоҳнинг қанот —
Берар эди газаллар.
Қанот надир —
Қайта ҳаёт
Берар эди газаллар.
Лекин шоҳнинг
Қай гуноҳи,
Қай зулмига интиқом —
Бир тонг
 кўкка чиқди оҳи,
Қўлдан тушиб синди жом.
Воҳ,
 ҳеч кимга
 йўқдир омон,
Йўқдир омон
 ажалдан.

Жудо бўлди Шоҳи Жаҳон —
Қалби Мумтоз Маҳалдан.
Девонага айланди шоҳ,
Дардин элга сўзлади.
Мажруҳ қушдек
Тўлғанди гоҳ,
Гоҳ бўтадек
бўзлади...

* * *

Кунлар ўтиб
Шоҳи Жаҳон,
Тенгсиз ҳажр азобида
Қурмоқ учун берди фармон
Маликага обида.
Деди:
«Тикланг, шундай сарой,
Зарни қилманг ҳеч ҳисоб.
Ҳавас қилсин кечалар ой,
Кундузлари — офтоб,
Ер юзида унинг асло
Баробари бўлмасин.
Мумтоз Маҳал номи дунё
Тургунича ўлмасин».
Ишга тушди
Сонсиз асир,
Меъмор,
наққош,
сангтарош,
Занжи қуллар оғоч ташир,
Филлар ташир харсангтош.
Йигирма йил
Йигирма минг
Жон жабридан бир амал —
Мўъжизаси бу оламнинг

Бино бўлди
Тожмаҳал.

* * *

Йигирма йил...
Вақт — бешафқат,
Кўпни кўриб дунёда
Шоҳ қариди,
Лек алпқомат
Йигит бўлди шаҳзода.
Тилак қилди
Шоҳи Жаҳон:
«Ўғлим фақат шод бўлсин.
Мендаги бул дарди ҳижрон,
Ҳасратларга ёт бўлсин».
Ошно қилди
 ўйин, кулгу
Овга, чолғу,
 санъатга.
Хаёлотни қилди мамну,
Ўргатди шавқ,
 ғайратга.
Ёвқур,
 жасур,
 ҳар бир ишга
Қодир қилиб ўстирди.
Тиф уришга,
 ўқ отишга
Моҳир қилиб ўстирди...
Фан бобида
Имло ила
Шариатдан берди дарс.
Нутқ санъати,
 ҳарбий ҳийла,
Сиёсатдан берди дарс.

Лек, раҳмат, деб
Дарслар учун,
Мана ҳарбий найранг, деб,
Отасига қарши бир кун
Исён қилди Аврангзеб.
Шоҳ қўлида қилич синди,
Ниҳоя, йўқ армонга.
Ота ўфил тахтга минди,
Ота тушди зиндонга.
Деманг,

булар ривоятдир —
Хаёлотда етилган.
Бу шафқатсиз ҳақиқатдир,
Тарихларда битилган...
Вақт етиб
Минг олтмиш тўққиз
Йилнинг шаъбон ойига,
Чўктирдилар отани тиз
Ўз фарзанди пойига.

АВРАНГЗЕБ

Тақдир экан,
Не дей ўзга.
Фалак ҳукми адолат.

ШОҲ ЖАҲОН

Бас,
Ҳожат йўқ ортиқ сўзга,
Содир бўлди хиёнат.
Терс айланди гардуни дун,
Сўзла,
недир мурудинг?
Ҳукм — сенинг ҳукминг бу кун,
Вожиб — сенинг ироданг.

АВРАНГЗЕБ

Аламингга ниҳоя йўқ,
Не тахтпараст одамсан.

Сен шоҳ,
Сенга ҳимоя йўқ,
Аммо нетай,
отамсан.

Ўйла ўзинг,
Гуноҳ кимда?
Кимдан олдим тарбият?
Сен уйғотдинг юрагимда
Тоғу тахтга муҳаббат.
Бу туйғуни бериб,
нега

Қаро қилдинг бахтингни?
Сўнг, қариб ҳам
Нечун менга
Бўшатмадинг тахтингни?
Ҳа, ҳа!
Инсон шоҳми, гадо
Одам сутин ичгандир.
Тирикликда қайси подшо
Тоғу тахтдан кечгандир?

ШОҲИ ЖАҲОН

Келар бир кун сенга ҳам гал,
Ёшсан,

вақт бор синовга
Ўзингга ур тифни аввал,
Оғримаса —
бировга.

Шухрат майи ғоят ширин,
Сархуш қилар одамни.
Сен бу бахтга етдинг, лекин
Забун қилиб отангни,

Унутмаки,
Доҳил бўлдинг
Тождорликнинг шонига
Э, воҳ,
 бўяб икки қўлинг
Икки оғанг қонига.
Бобур насли
 тарихида
Бу энг қаро бир варақ.
Билки, инсон тақдирида
«Алқасосу миналҳақ!»

АВРАНГЗЕБ
«Ҳақдан қасос!»
Аё Хуррам!
Сен ҳам мендек бўлгансан.
Ўз отанга қарши сен ҳам
Бир вақт исён қилгансан.
Юришмади
Лек омадинг,
Келолмай тахт ёнига,
Қўлларингни бўёлмадинг
Бузрукворинг қонига.

ШОҲ ЖАҲОН
Кўтарганман исён ростдан,
Макр эмасди у бироқ.
Салтанатни инқироздан
Лозим эди қутқармоқ.
Аён этди вақт —
 ким ҳақли,
Кўрди, билди жаҳон ҳам.
Инсон билан инсон фарқли,
Исён билан исён ҳам.

АВРАНГЗЕБ

Ўз қилмишин
Ҳар бир тождор
Адолат деб айтадир.
Билур ёлғиз Парвардигор
Чин ҳақиқат қайдадир.
Мен — оломас,
Не билайин,
Лек қиличим кесган пайт.
Энди сени не қилайин,
Падаримсан,
Ўзинг айт.

ШОҲ ЖАҲОН

Ажаб,
мени падар дейсан,
Лек меҳр йўқ кўзингда.
Не қилай деб сўрма мендан,
Ихтиёринг ўзингда.
Лозим кўрсанг қай ажални,
Буюр —
Хоҳ кес,
хоҳи ос.
Илтимосим —
Тожмаҳални
Вайрон қилма,
шу холос.
Ўша мендан ёдгор танҳо,
Уйғоқ руҳим,
Юрагим.
Жонимни ол,
руҳим, аммо
Хароб қилма.
Сўрагум...

АВРАНГЗЕБ

Ваҳшийликка бормас қўлим,
Тождмаҳални бузмасман.
Сўрамагил мендан ўлим,
Ота бошин узмасман.
Падаркушлик шонин асло
Раво кўрмам ўзимга.
Сен яшарсан
Мендан ризо,
Ризо бўлсанг сўзимга.
Эрта мени подшо қилиб
Кўтарурлар,
 келарсан,
Халқ олдида,
Ризоман деб
Мени дуо қиларсан.
Қариб қолдинг,
Тахт ғамин қўй,
Ором гаштин суриб ёт.
Ҳузуримда маслаҳатгўй
Бўлиб қолгин умрбод.

ШОҲ ЖАҲОН

«Маслаҳатгўй бўлиб қолгин
Ҳузуримда умрбод...»
Сен дунёга туғилган кун
Мен нақадар эдим шод.
Юрганингда атак-чечак,
Минганингда илк бор от,
Келин кўриб,
Сўнгра гўдак...
Мен нақадар эдим шод.
Ўша шодон дамлар нечун
Мен дунёдан ўтмадим.

Ё болангга тўй қилган кун
Сенга аза тутмадим.
Кўзларимга бутун дунё
Ҳеч оқармас тун бу кун.
Сулолангдан,
Бобур мирзо,
Омад кетган кун бу кун.
Э, воҳ,
Ота-фарзанд аро
Кўтарилди оқибат.
Бу — интиҳо!
Чин интиҳо —
Етиб келди оқибат!

* * *

Тарих —

бир минг олтмиш тўққиз
Йилнинг шаъбон ойида
Тож соҳибин
Қилдилар ҳибс
Ўзи суйган жойида.
Яъни аркли саройида —
Шарқда шундай қоида—
Иззат-икром ўз жойида,
Қўш гиламлар пойида.
Фақатгина тахту тож йўқ,
Машварат йўқ,
Девон йўқ.
Хазинага эҳтиёж йўқ,
Чунки қўлда фармон йўқ.
Кеча Ажам, Рум, Хитога
Ларза солган буюк шоҳ
Қараб ётар кенг дунёга
Тор дарчадан...

Кўкда моҳ,
Аста кезар,
 сочар хомуш
Борлиқ узра сиймин ҳал.
Мисли хаёл,
Сеҳрли туш
Мағрур турар Тожмаҳал...

* * *

Эй дил,
Қулоқ бер нидога,
Токи ерда инсон бор,
На подшога,
Не гадога
Алқасосдан омон бор.
«Жафо учун,
Вафо учун
Ҳақин олди Шоҳ Жаҳон.
Бири уни қилди забун
Бири эса — жовидон.
Ғамли тарих ибрат бўлсин,
Бўлсин сенга намуна...»
Дея, аста,
 маъюс,
 сокин
Оқиб ётар Жамуна.

Тўртинчи фасл

ШАРПАЛАР

Инсоният
Минглаб қийноқ —
Ўйлаб топган
дунёда.
Бу қийноқлар ичра бироқ
Бириси
энг зиёда.
Унга тоқат йўқ
инсонда,
Йўқ ундан зўр
дил доғи.
Бу изтироб —
Тор зиндонда
Танҳоликнинг қийноғи.
Шоир қалбнинг
Дилдоши йўқ,
Қийналади
ёш жони,
Қутулмоқнинг
иложи йўқ,
Йўқ ўлмоқнинг
имкони.
Назрул
Хаёл суриб ётар
Шифтга боқиб
Узун кун.
Неча-неча тонглар отар,
Неча-неча чўкар тун.
Гоҳ
Ажиб бир ҳолат бўлар.

Ҳайрон бўлар
ўзига.

Алланечук
Оқ шарпалар
Кўринади
кўзига.

Улар келиб
Ҳар замонда:
«Етар!

Назрул!

Тур! — дейди. —

Ўлтирма бу
зах зиндонда.

Бизлар билан юр», — дейди.

«Йўқ, йўқ», — дея

Тутқун шоир
Шарпаларни қувади.

Кўздан оққан
Аччиқ ёши

Юзларини ювади.

Шеър ўйлайди

Назрул Ислом,

Излаб жонга ҳаловат.

Ўйда шеър йўқ,

Дилда илҳом,

Руҳда шавқи синоат.

Наҳот

Тамом бўлди шоир?

Наҳот битди саботи?

Наҳот

Қалбда тугади шеър

Тугамасдан ҳаёти?

Ахир унда

Қанча орзу,

Ишқ бор эди,

муддао!

Наҳот бари тамом?
Назрул
Қилди кўкка
Илтижо:
«Эй, Холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир.
Ҳолим бир сенга ҳам
Бир менга аёндир,
Яратибсан одам
Одамликча қолдир.
Тугади ирода,
Йўқ ўзга дил розим,
Етганим маъвода
Бўлинсин овозим.
Ким, авжи навода
Ушалсин бу созим,
Энг олий фазода
Тугасин парвозим.
Шоирга дунёда
Аслида шу лозим.
Эй, холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир.
На жонда ғайратим,
На кўзда ҳайратим,
На дилда алам бор,
На қўлда қалам бор.
На бошда фикратим,
На керак
Сийратим,
Эл учун адоман,
Тугадим тамоман.

Сифмай кенг жаҳонга,
Сифдим тор зиндонга.
Эй, Холиқи олам,
Тилагимни қондир,
Умримга бер барҳам,
Вужудимни ёндир!»
Назрул Ислом
Қилган нидо
Етди

юксак осмонга.

Олий руҳлар
Уни раво
Кўрмадилар
зиндонга.

Шоир руҳин
Олиб мангу
Кўкка

парвоз этдилар.

Тор зиндонга
Фақат жону
Жисмин ташлаб кетдилар.
Назрул Ислом
Тор катакда
Девонавор турибди.
Руҳи унинг
кенг фалакда
Қанот ёзиб юрибди.

ОЛИЙ РУҲЛАР ТЎҒРИСИДА НАҚД

Болаликда эшитганим
Талай-талай эртақдан —
Хаёлимда бири маним,
Сира чиқмас юракдан.
Марҳумларнинг руҳи кўкда
Доим учиб юрармиш.
Биз уларни кўрмасак-да,
Улар бизни кўрармиш.
Биз хайрли ишлар қилсак,
Шодон бўлар эмишлар.
Мабодо,
Биз ёмон бўлсак
Нолон бўлар эмишлар.
Дўст, қариндош —
уруғларнинг
Руҳи — оддий руҳ эмиш
Лек даҳолар,
Улуғларнинг
Руҳи — олий руҳ эмиш.
Ўз аршидан
Улар бизга
Бўлармишлар раҳнамо,
Кўп ишларни дилимизга
Солармишлар доимо.
Йироқда
Дард ичра қолиб
Дўстимиз зор бўлса гар,
Дилимизга гашлик солиб
Қилармишлар
Бохабар.
Бизни кундуз
Банд этса иш,
Холи топиб уйқуни,

Улар бизга эслатармиш
Кетганларнинг руҳини.
Шунинг-чун ҳам
Дилимизни —
Кўмармишлар ёғдуга.
Қилармишлар ошно бизни
Меҳр деган туйғуга.
Офат келса
Бизга ногоҳ,
Билгувчи ҳам улармиш.
Фалокатдан бизни огоҳ
Қилғувчи ҳам улармиш.
Аммо
Олий руҳлар фақат —
Пок дилларга ёр эмиш.
Қайда бўлса самимият —
Ўша ерда бор эмиш.
Улар яшар
Биздан ўзга,
Бенамоён ва бесас.
Шарпалари ҳеч бир кўзга,
Ҳеч қулоққа сезилмас.
Улар бизни
Кўриб турар,
Буни сезмас нодонлар.
Улар билан суҳбат қураар
Фақат
Буюк инсонлар.
Улар борки — бизлар одам,
Ҳақиқат бор беомон.
Яхшилик ҳам,
Ёмонлик ҳам,
Қайтар бир кун бегумон.
Биз мабодо,
қилсак гуноҳ,

Ҳар қанчаки хилватда,
Олий руҳлар
Бўлур огоҳ,
Жазо берар албатта.
Гарчи
Бидъат ётдир менга,
Даҳрий фикрат эгадир.
Олий руҳлар борлигига
Ишонаман негадир.
Лаззат ширин,
Давлат ширин,
Ҳеч тўймаслар одамлар.
Руҳлар борки,
 бир-бирларин
Еб қўймаслар одамлар.
Кел, эй кўнглим,
Руҳларни сен
То борсанки, қилгин ёд.
Кимлар уни виждон десин,
Кимлар десин
Эътиқод.
Аммо улар
Дунёда бор!
Шак келтира кўрмагин,
Мени нопок йўлдан
Зинҳор,
Зинҳор олиб юрмагин.
Ҳатто ўзинг қолсанг ёлғиз,
Дема,
Мендан огоҳ йўқ,
Яшамоқдан эътиқодсиз
Ортиқ ерда гуноҳ йўқ.

ОЗОДЛИК

Байроқ қилиб,
Эл қўзғалди —
Назрул Ислом исмини.
Тор зиндондан уни олди,
Аммо фақат
Жисмини.
Назрул Ислом
Озод,
Аммо
Эл қаноти қайрилди,
Ёш,
 навқирон,
 тирик сиймо —
Шоиридан айрилди.
Назрул Ислом
Шеъри бутун
Ҳиндистонда янграрди.
Аммо шоир
 уни бутун
На тинглар,
На англарди.
Шоирини қўймай —
Қўлда —
Эл кўтариб элтарди.
На қувонар
Назрул бундан
Ва на парво этарди.
Бир ёнидан қучар ҳинду,
Бир ёнидан мусулмон.

Аммо
Ҳушдан айрилган у,
Унга ётдир бу жаҳон.
Табриклайди
Уни Токур,
«Озодлигинг муборак!»
Рўзнамалар қутлов ёзур,
Булар унга не керак?
У на уйғоқ,
Ва на ухлар,
Ҳиссиз боқиб турарди.
Руҳи унинг
Олий руҳлар
Даргоҳида юрарди.
Шоир топти
Эрк чинакам,
Озод бўлди тамоман.
Бир йўл унга дарди олам
Барбод бўлди тамоман.
У бир йўла
Шўришлардан,
Савдолардан қутулди.
Жабру жафо кўришлардан,
Низолардан қутулди.
Қутулди
У сифолмаган,
Сифдирмаган жаҳондан,
Холис бўлди
Ҳам зиндондан,
Ҳам зиндондек замондан.
Ҳам тарк этди
Бир йўл уни
Эл дардидек оғир юк.

Бу дунёда
қолди тани,
Беҳуш,
берух,
ва буюк.

* * *

Қирқ йил ўтди,
Узоқ қирқ йил.
Бу дунёдан бегона —
Назрул Ислом
Яшар бедил,
Яшар дарвиш,
Девона.
Қирқ йил ичра
Нелар кўриб
Нелар чекди
Ҳиндистон.
Аммо
кўзи
Очиқ туриб,
Ғофил ўтди
ёниқ жон.
Босқинчилар
Юртдан кетди —
Эл ғазаби
Қуволди.
Шоир
Буни
На ҳис этди,
На кўрди,
На қувонди.
Назрул Ислом
Бу дунёда

Етмиш беш йил
Яшади.
Аммо
Ўттиз икки ёшда
Бу дунёни
Ташлади.
Шоир умри
Қолди шеърда,
Қолди
Ёниқ дostonда.
Битганлари унинг —
ерда
Руҳи эса
осмонда.

ЗОҲИДЛАР ВА ОРИФЛАР ҲАҚИДА ҲИКОЯТ

Бу минг йиллик ҳикоятдир,
Баён этган қосидлар.
Тарки дунё
Саодатдир,
Деб айтдилар зоҳидлар.
Тирикликда
Улар ўлим
Шаробининг тотдилар.
Бу оламдан айру бўлиб,
Форга кириб ётдилар.
Аҳли зухуд бандаларни
Дарвешликка чорлади.
Лек киймади жандаларни,
Ориф инсон
Бормади.
Зоҳид сўзи:
Кеч жаҳондин,
Тинглагил шайх мақолин.
Ориф сўзи:
Аллоҳ замин
Узра сочган жамолин.
Зоҳид айтди:
Шароб ҳаром,
Осий эрур майпараст.
Лекин шоир Умар Хайём
Ишқ майига бўлди маст.
Зоҳид деди:
Ҳуру филмон,
Ориф деди, жонона.
Қайс Лайлининг ишқи билан
Мажнун бўлди девона.

Тун борки,
Тонг бор унга зид,
Сув бордирки – аланга.
Туфилганда
Ерда зоҳид,
Ориф келди оламга.
Ваҳ деди дунёни бузиб
Тўла ичиб,
Шавққа тўлди шоирлар.
Зоҳидларга қарши чиқиб,
Ориф бўлди шоирлар.
То дунёга келмиш башар,
Бир жабҳадак елибдуч,
Бирга яшар,
Ҳам курашар
Инсон аро икки куч.
Бошлар бошқа-бошқа йўлдан
Бошқа-бошқа тилаги –
Зоҳид янглиф ақли билан,
Ориф янглиф юраги.
Бири тутиб
Айш йўлин берк,
Тийилмоққа ундайди.
Бири эса шалоладек
Қуйилмоққа ундайди.
Мен ҳам битта саргашта жон,
Ўрта йўлда турурман.
Улар аро икки жаҳон
Овораси эрурман.
Шеър, ишқ фаслин
Илконида
Раҳнамодир қалби менга.
Балки шеърнинг осмонидан
Тушмоқ чоғи заминга...

Эй кўнгиал, бўл содиқ ҳабиб,
Мени зинҳор ташлама.
Ҳабибим бўл, аммо ҳа деб
Ўз кўйингга бошлама.
Ёлғиз маним деса фикрат,
Йўқ, маним, деб даъво қил.
Лекин гоҳи,
Етди фурсат,
Фикратга ҳам ошно қил.
Тутма менга ишқ йўлин берк,
Майли, тошгин, қуйилгин.
Аммо ўзга берма кўп эрк
Қирқни кўрдинг, қуйилгин.
Бас, ўй сурма, сенга дунё –
Асроридан не ғам бор?
Бу дунёда
Одил танҳо
Вақт аталган ҳакам бор!

НИҶОЯ

Деҳли. 20 март, 1979 йил

Ўт балоси,
Сув балоси,
Ортиқ ерда бало йўқ.
Лек офатнинг йўқ давоси
Бош кўтарса
Халойиқ.
Ўту сувга тадбир бордир,
Эл ғазаби — беомон,
Ўт ночордир,
Сув ночордир
Қўзғалса оч оломон.
Шундай дейман
Тўхтаб қолган
Автобусда ўлтириб.
Намойишга эл қўзғалган,
Кўчаларни тўлдириб
Оқиб келар ялангоёқ —
Деҳқон,
 косиб,
 коранда,
Икки юз минг
Қўли қадоқ,
Икки юз минг
Оч банда.
«Беринг бизга ер билан сув,
Меҳнат беринг,
Беринг нон»,
Бош кўтарган
 Тамилнаду,
Бош кўтарган Ражастон.

«Бу тупроқда,
Айтинг,
 инсон —
Нега бунча беқадр?
Бизда ҳам бор орзу,
 армон,
Гуноҳимиз нимадир?
Ё айбимиз —
Бизнинг маскан —
Шу жафокаш ватанда?
Қаролик ё ўт туташган
Қаро кўзда,
Баданда?
Нега кимда ҳар нарса бор,
Бизда эса...
Нега биз —
Фақат чайир,
 аммо ночор
Кўлгагина эгамиз?
Яралишда
Ҳам Маҳшарда
Тенгмиз,
Инсон бўламиз.
Не учун биз кўчаларда
Туғиламиз,
Ўламиз?
Асли қисмат
Ё асирлик,
Изтироб, кўзёшмиди?
Шарқ чиндан ҳам минг асрлик
Қотиб қолган тошмиди?»
Эл оқими қатор-қатор,
Йўқ,
Шашқатор —
 кўздан дур,

Оқиб келар Панжоб,
Бихор,
Майсур,
Ассом,
Манипур...

Оқиб келар уфқ тагидан
Сўнгсиз қора оломон.
Бу —
Ҳиндистон юрагидан
Силқиб оққан
Қора қон.
Мен бу фурсат
Иштироксиз
Деразадан қарайман,
Не қилайки,
Бунда ёлғиз
Томошага ярайман.
Негаки,
Мен ўзга элдан,
Балки ўзга замондан.
Балки бунда учиб келган
Йироқ юлдуз томондан —
Бир меҳмонман.
Ҳайрат кўзин
Машғал қилиб боқаман.
Хаёлан
Шул мавжли тўлқин
Қучоғида оқаман.
Жисман четда,
Аммо руҳан
Ғалаёнда мен ҳам бор.
Назрул Ислом
Руҳи билан
Бормоқдаман бир қатор.

Мен ҳам алвон
Туғ кўтардим.
Шу эл доғи доғимдир.
Дарди унинг —
Менинг дардим,
Оҳи — менинг оҳимдир.

* * *

Кўтаролмай
Дардлар юкин,
Замин қалқиб турибди.
Назрул Ислоом
Руҳи букун
Олам кезиб юрибди.
Илҳом чоғи
Дил заминдан
Кўк тоқига ўрлайди.
Назрул Ислоом
Руҳи мендан
Шунда ҳисоб сўрайди.
Шоир бўлиб
Элга букун
Даркормисан,
дер менга.
Фидоликка халқинг учун
Тайёرمىсан,
дер менга,
Дер:
«Шоирлик — юракда қон —
Силкиб турган жароҳат.
Тиламасман сенга, ўғлон,
Осуда бахт,
Фароғат.
Тиламасман бир зум ором,

То тириксан,
Бедор бўл.
Азоб берсин сенга илҳом,
Шеър дардида бемор бўл.
Тақдирингдан сенга дунё
Роҳатларин сўрмасман.
Ўз қисматим
Сенга аммо
Сира раво кўрмасман».
«Сақла,—
 дейди,—
 юрак кўринг.
Дил оташинг сўнмасин.
Умринг адо бўлмай туриб
Чўфинг адо бўлмасин».

ШАРҚ ПРОМЕТЕЙИ

*«Ўйласам мен дунёнинг ярмин
кезиб қўйибман.
Жаҳонгашта умримнинг ярим йўли
ортимда».*

Эркин Воҳидов жаҳонгашта шоир бўлиб қолди. Дўстлари ва мухлислари уни дам Ҳиндистондан қайтаётганда, дам Венгрияга кетаётганда, дам Канада таассуротлари ҳақида ҳаяжонланиб шеър ўқиётганда, дам қадим Суриянинг бугуни ва эртаси ҳақида ажиб ўйлари, хаёллари билан ўртоқлашаётганда учратадилар. Эркин Воҳидовнинг энг яқин дўстлари ҳам уни доимо қаердандир келаётганда ёки қаергадир кетаётганда кўришга одатланиб қолганлар.

Шоир қаерда бўлмасин унинг хаёли ўй, ғоялар билан тўлиқ. Унга фикр безовталиклари доимо ёр.

Олам кўриб одам бўласан, деган халқимиз ҳикматида қанчалик донолик бор. Сўзимизнинг отаси Навоий ҳам шундай одамни назарда тутиб улуғлаган ва идеал қилиб кўтарган. Бугуннинг етук шоирлари Навоийнинг улуғ идеалларига издошлик қилмоқ билан ўзларини бахтли сезадилар. Эркин Воҳидовда ҳам шундай издошликнинг толебахш ҳиссиёти бор. У ўз элини, суюкли Ватанини яхши таниб дунё кезади, дунёнинг турфа ўлкаларини кўриб, билиб, Ватанини аввалгидан ҳам яхшироқ ва теранроқ танийди, англайди ва бутаниш, англашлар унинг шоир қалбига меҳр ҳамда севги бўлиб қуйилади. У Ватанни дунё орқали ва

Дунёни ўз жонажон Ватани орқали кўради. Бунда унинг қалбий нигоҳи тобора чуқурлашиб боради, онгли камолотнинг янги қопқаларини очади. «Шарқий қирғоқ»нинг ғояси мана шундай сафарларда туғилди. Бундаги шеърлар сертуғён оламнинг безовта воқелигидан яралган. Шоир олам ҳаракатининг мусиқасини шеър мусиқасига айлантирмоқчи бўлади. Унинг «Янги йил орзулари», «Шарқий қирғоқ», «Сирдарё ўлани», «Май мустазоди» каби шеърлари юрагингизга сўз, сўз бирикмалари, сўз тузумлари бўлиб эмас, баайни мусиқа каби, мусиқа бўлиб ўрнашади. Сўнг шу ажиб мусиқа оғушида онгингиз қаватларини катта фикрнинг ҳаракати безовта қила бошлайди. Сиз англайсизки, мана шу шеъррий фикр ҳаракатларини одми танқиднинг тили билан баён қилиб бермоқлик учун қанчадан-қанча таҳлил саҳифалари керак. Лекин бу ерда шунигина таъкидлаб ўтиш зарурки, қандай бўлмасин, бу шеърлар юртга, юртдошларга, одамга муҳаббатли юракдан дунёга келган. Улар худди муҳаббатнинг суратлари каби бидир.

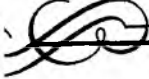
Бу китобда шеърларнинг зиёси дostonга, дostonнинг зиёси шеърларга тушиб туради. Улар бир-бирларини ёрқин лирик зиё билан ёритадилар ва бойитадилар.

Гапнинг очигини айтганда, мен Эркин Воҳидовнинг «Руҳлар исёни» дostonини муаллиф ўзи ўқиганда икки бор эшитдим. Неча-неча маротаба уни қайта-қайта ўқидим. Ҳар ўқиганимда ўзим учун қандайдир янгилик оламан. Менга у кўп жиҳатлардан бутунги ўзбек шеъррий тафаккурининг — лирик тафаккурининг чўққиси бўлиб кўринадди. Бунда сўзлар шу қадар ғуборсиз, тиниқ ва соф аланга билан ёнади. Сўзларнинг шу мусаффо алангалари тафаккур теранликларини ёрита-

ди. Фақат мен айтаманки, бу дostonни шошмасдан, ҳеч қачон шошмасдан ва ҳатто ҳижжалаб ўқиш керак. Кейинги замонларда биз жуда кўп гўзалликлар қошидан турист каби тез ва шошапиша ўтиб кетадиган бўлиб қолдик. Гўзалликларнинг қошидан шамол каби елиб ўтиб бўладими, шамол каби елиб ўтганда, бизнинг онгимизда, юрагимизнинг гўзалликка ажратилган томирларида нималар қололади! Нималарни асрай оламиз! Автобусда физ этиб бордик, «Жоконда»ни кўрдик. Автобусда физ этиб бордик: «Герника»ни кўрдик, физ этиб бордик: «Шоҳизинда»ни ўзлаштирдик, йиғлаётган чашма олдидан ҳам физ этиб ўтдик-да кетдик... Ахир бу чашма Пушкинни неча замон ўйлатди, неча замон уни безовта қилди ва сўнг мислсиз дostonга айланди. Санъат асарлари неча ўн йиллаб, балки юз йиллаб, балки минг йиллаб яралади. Инсоният «Жоконда»ни кўришга муяссар бўлгунча минг йиллаб тажрибалар қилди ахир...

Йўқ, гўзаллик ёнидан физиллаб ўтиб кетиб бўлмас. Инсон мислсиз гўзалликларни бунинг учун яратмаган. Гўзалликни абадиян шошмай томоша қилмоқ, юракларга сингдирмоқ, шавқи, сурурини онгларга кўчирмак керак.

Бу дoston «Шарқ юлдузи» журналида босилиб чиққан кезлари иттифоқо бир ёш шоирдан сўрадим: ўқидингизми? Шоир айтди: ўқидим. — Қалай? — дедим. Шоир айтди: жуда ғалати-я... Мен: нимаси ғалатилигини сўрадим. У фикрини ифода қилиб беролмади. Кўзини олиб қочди. Икки кундан сўнг уни яна кўрдим. Бошқатдан ўқиб чиқдим, энди жуда ҳам бошқача таассуротдаман, тез ўқиб ўтиб кетган эканман, энди ҳайратда қолдим...

Бу дoston инсон руҳининг гўзаллиги ҳақида. Умуман инсон руҳининг, муайян ҳолда олинганда эса озодлик, адолат, ҳақиқат, маърифат, халқ бахти учун курашадиган ва курашида тенгсиз фидокорликка қобил ва қодир бўлган Инсон Руҳининг гўзаллиги ҳақида ёзилгандир. Достонни илк эшитганимда, озодлик учун курашган Назрул менга эзилган Шарқнинг Прометейи бўлиб кўринди. Шу билан бирга менга бу дostonда хассос даҳо Лермонтовнинг:

*«Қувгинди руҳ, қайгули Демон
Гуноҳкор ер узра учарди»*

деган мислсиз мисраларидан, уларнинг руҳи ва мусиқасидан кўп нарса бордай бўлиб туюлди. Лекин Назрул, Демон эмас. Ҳақиқатан ҳам у Прометейга яқин. У ўз халқига озодлик, тенглик, саодат оловини тутди. Уни англамадилар. У ҳалок бўлди. Суқрот, Галилей, Машраб каби ҳалок бўлди. Лекин у озодлик учун ташна қалбларни уйғотди. Ўзидан исёнкор руҳларни мерос қилиб қолдирди. Эркин Воҳидов эрк учун исён, инсонлик шаъни ва маърифати учун ҳеч туганмайдиган исённинг гўзал шоирона тарихини яратди. Эрк учун кўтарилган исёнларгина маърифатли эканлигини жозибали шеър билан кашф этди...

Иброҳим ҒАҒУРОВ

МУНДАРИЖА

Шеърлар

Янги йил орзулари	3
Шарқий қирғоқ	7
Сирдарё ўлани	11
Май мустаҳзоди	12
Бир бурда нон	14
Афғон шоирларига	16
Шоирлик	18
Муҳаррир	19
Туш	20
Кечикиш	22
Тўй оқшомида	23
Ғафлат	24
Кўча четидаги аёл	26
Кўҳинор	30
Руҳлар исёни (достон)	
Муқаддима	35
Абадият ҳақида ривоят	38
Шоир қалби	44
Исён қўшиғи	50
Фидойилик тўғрисида ривоят	55
Ғалаён	60
Жаҳолат тўғрисида ривоят	69
Тутқунликда	77
Шоҳи Жаҳон ва Аврангзеб ҳақида ривоят	87
Шарпалар	100
Олий руҳлар тўғрисида нақл	104
Озодлик	107
Зоҳидлар ва орифлар ҳақида ҳикоят	111
Ниҳоя	114
Шарқ Прометейи. <i>Иброҳим ҒАҒУРОВ</i>	119

Адабий-бадиий нашр

ЭРКИН ВОҲИДОВ

ШАРҚИЙ ҚИРҒОҚ

Муҳаррир
Феруза ҚУВОНОВА

Мусахҳиҳ
Феруза ШОСАИДОВА

Бадий муҳаррир
Ҳусан МЕҲМОНОВ

Компьютерда саҳифаловчи
Феруза БОТИРОВА

Техник муҳаррир
Сурайё АҲМЕДОВА

Босишга 12.03.2014 й. да рухсат этилди.

Бичими 84x108 1\32.

Босма тобоғи 3,875. Шартли босма тобоғи 6,51.

Гарнитура «Bookman Cyr+Uzb». Офсет қоғози.

Адади 5000 нусха. Буюртма № 19.

Баҳоси келишилган нарҳда.

«Янги аср авлоди» НММда тайёрланди ва чоп этилди.

Лицензия рақами: АИ № 198, 2011 йил 28.08 да берилган.

100113. Тошкент, Чилонзор-8, Қатортол кўчаси, 60.

«SPECIAL PRINTING SERVICE» босмахонасида босилди.

100113. Тошкент, Чилонзор тумани, Чилонзор кўчаси 1-а.

Мурожаат учун телефонлар:

Нашр бўлими – 278-36-89;

Маркетинг бўлими – 128-78-43. факс – 273-00-14;

e-mail: yangiasravlodi@mail.ru

**«ЯНГИ АСР АВЛОДИ» НММ 2014 ЙИЛДА
«КАМОЛОТ КУТУБХОНАСИ» РУКНИДА ҚУЙИДАГИ
КИТОБЛАРНИ ТАҚДИМ ЭТАДИ:**

Абдулла Қодирий
“ЎТКАН КУНЛАР”

84x108 1/32, 442 бет, қаттиқ муқова

Кирилл ва лотин ёзувларида

Севги кимларни йиғлатиб, кимларни кулдирмаган дейсиз. Шарқ адабиётининг нодир асарларидан бири ҳисобланмиш мазкур асарда муҳаббат ўзгача, такрорланмас бадий талқин қилинади. Шунингдек, ватанпарварлик, чақимчилик, андиша, хотинбозлик, муомала, беҳаёлик сингари мавзулар ҳам қаламга олинади. Мутолаага шошилинг.

Алишер Навоий
«ХАМСА»

84x108 1/32. 432 бет, қаттиқ муқова

Мазкур китобда Алишер Навоий «Хамса»сидаги барча дostonларнинг мазмуни баён қилинган. Уларда шоир томонидан тасвирланган турли воқеа-ҳодисалар акс эттирилган, фақат кириш қисмлари, меъеридан чўзилиб кетган манзаралар, монологлар бир оз қисқартирилган. Ушбу Навоий дostonларининг насрий талқинини ўқиб чиқиб аллома шоиримизнинг туркий шеърийатнинг гултожи ҳисобланмиш «Хамса» шеърий дostonларини англаб олишингизга ёрдам беради, деб ўйлаймиз.

Чўлпон
“КЕЧА ВА КУНДУЗ”

84x108 1/32, 332 бет, қаттиқ муқова

Кирилл ва лотин ёзувларида

Абдулҳамид Сулаймон Чўлпоннинг “Кеча ва кундуз” романи яратилганига қарийб 80 йил бўлса-да, у ҳамон қўлдан-қўлга ўтиб келмоқда. Мазкур асар икки қисмдан иборат бўлиб, дастлабкиси – “Кеча” деб номлангани қўлингиздаги китобда акс этади. “Бугун” деб аталган иккинчи қисми ҳақида эса маълумотлар йўқ.

Китобда ўзбекларга хос андиша, ҳиммат, иффат ва соддалик каби фазилатлар билан бирга хотинбозлик, худбинлик ва мол-мулк орттириш йўлидаги иллатлар ҳам ўз инъикосини топган. Бу каби сифатлар ва иллатлар китобхонни чуқур мушоҳада юритишга ундайди.

Чўпон дунёси, унинг олами, ижодидаги нафислик ва сержилолик сиз, азизларга манзур бўлади, деган умиддамиз.

Мирзакалон Исмоилий.

“ҚИЗЛАР ДАФТАРИГА”

84x108 1/32, 172 бет, юмшоқ муқова

Ушбу китоб ўз даврида қўлма-қўл бўлиб кетган. Унда бувининг набира-қизига, шу орқали унинг дугоналарига ҳаёт сабоқлари – муҳаббат, вафо, бурч ва садоқат, ҳалоллик, тўғрилиқ хусусидаги ўғитлари ўз аксини топган. Шу билан бирга эгриликнинг оқибатлари, оиладаги келинлик вазифалари, фарзанд тарбиясидаги нозик жиҳатлар баён этилади. Китоб мутолааси балоғат ёшидаги ҳар қандай қиз қалбидаги яширин сўроқларга, юрак тубида асраган, кимдандир сўрашга ийманаётган саволларига жавоб бўлади.

Мазкур тухфа турмуш қуриш арафасида турган қизларимизга, ёш келинларимизга мустаҳкам оила бекаси бўлишларида ҳисса қўшади, деган умиддамиз.

Миркарим Осим

«ТўМАРИС»

84x108 1/32 140 бет, юмшоқ муқова

Аждодларимизнинг босқинчиларга қарши мардонавор курашлари бир неча минг йиллар олдин Мағриб ва Машриқда афсоналарга айланган, улар ҳақида кўплаб асарлар ёзилган. Ушбу китобда Миркарим Осимнинг мазкур мавзуга оид энг сара асарлари жамланди.

Азиз китобхон, Ватанни севган, форслардан уни ҳимоя қилган, тинчлигига посбон бўлган массагетлар подшоҳокимаси Тўмарис, чўпон Широқ, мўғулларга қарши курашган енгилмас баҳодир Темур Малик жасоратидан ҳикоя қилувчи қиссалар мутолаасига шошилинг.

Ғафур Ғулом

«ШУМ БОЛА»

84x108 1/32, 164 бет, юмшоқ муқова

Кирилл ва лотин ёзувларида

“Дандон сопли пичоқ”дан бошланиб, чувалашиб кетган гапни бойнинг қизи – Адолнинг “ўғил туғиб бергани”га бориб улаб “иннанкейин”чи, ўлгудек инжиқ, зикна, эзма Сарибойни мот қилган Шум боланинг бир-биридан қизиқ саргузаштларидан хабардор бўлишни хоҳласангиз китоб мутолаасига шошилинг.

Худойберди Тўхтабоев

«САРИҚ ДЕВНИ МИНИБ»

84x108 1/32, 544 бет, қаттиқ муқова

“Сариқ девни миниб” китоби севимли адибимизнинг икки китобининг тўпламидан иборат. “Сариқ девни миниб” ва “Сариқ девнинг ўлими” саргузашт романлари болалар ҳаётидан олиб ёзилган бўлиб, уларнинг севимли китобларидандир. Бу асарда орзу-ҳавасга элтадиган чинакам йўл ҳалола меҳнат, яхши хулқ-одоб ва қунт билан ўқишда эканлиги таъкидланади.

Шукур Холмирзаев

«ЎН САККИЗГА КИРМАГАН КИМ БОР»

84x108 1/32, 284 бет, қаттиқ муқова

Мазкур китобга Ўзбекистон Халқ ёзувчиси, иқтидорли адиб Шукур Холмирзаевнинг энг сара қиссалари ва ҳикоялари киритилди. Уларда севги-муҳаббатнинг ўзгача талқини, ошиқлик ва ожизлик, матонат ва разолат, инсон маънавияти билан боғлиқ бўлган ижтимоий ва ахлоқий масалалар баён этилади.

Шукрудло

«КАФАНСИЗ КЎМИЛГАНЛАР»

84x108 1/32, 444 бет, қаттиқ муқова

Кишининг ўз бошидан ўтказган қийинчиликларини, тўғрироғи, хўрликларини эслашидек оғир азоб бўлмайди. Уни ёзиш эса... Қатағонлик даври тасвири, янада оғири – ўзининг «халқ душмани» деб айбланиши ҳақида ёзиш, маҳ-

буслигини эслаш, қамоқ воқеалари, лагерь ҳаёти, сўзсизлик... Буларнинг ҳаққоний тасвири Шукруллонинг «Кефансиз кўмилганлар»ида яққол ифодаланган. Асарнинг яна бир қиймати бор, бу ҳам бўлса – унинг мазкур мавзудаги ягона асарлигида.

Ушбу хотира-роман ўқувчига қатағон даври ҳақидатирик лавҳаларни намоён этади.

А.Дюма

«ГРАФ МОНТЕ-КРИСТО - 1, 2»

84x108 1/32, 752, 756 бет, қаттиқ муқова

Икки китобдан иборат асарнинг бош қаҳрамони Эдмон Дантес – Монте Кристо “Иф” қалъасидан халос бўлгач разолат ботқоғига ботган инсонларни зўр матонат, ақл идрок билан фош этади. Жазо ҳам, мукофот ҳам Аллоҳнинг иродаси билан инсон тириклигидаёқ уни бенаиб қолдирмаслиги асар ниҳоясида акс этади, фақат, Граф таъкидлаганидек, “кутмоқ ва умид қилмоқ керак”.

Артур Конан Дойл

«ШЕРЛОК ХОЛМС ВА ДОКТОР УОТСОННИНГ САРГУЗАШТЛАРИ»

84x108 1/32 528 бет, қаттиқ муқова

Артур Конан Дойлнинг «Йўқотилган дунё», «Заҳарланган минтақа», «Даҳшат водийси» каби асарлари нафақат Европада, балки бутун дунёга машҳур. Ва айни пайтда юртимиз китобсеварларига ҳам яхши таниш.

Бу тўпламда ёзувчининг детектив, илмий фантастика, саргузашт асарларидан саралаб олинган ҳаётий далилларга бой ҳикоя ва қиссалари жой олган.

1990 йилда «Баскервиллар ити» номи билан нашр этилган мазкур асар китобхонлар илтимосига кўра қайта чоп этилмоқда.

Эркин
ВОҲИДОВ

*Шарқий
қирғоқ*

Илҳом чоғи
Дил заминдан
Кўк тоғига ўрлайди.
Назрул Ислом
Руҳи мөндан
Шунда ҳисоб сўрайди.
Шоир бўлиб
Элга букун
Даркормисан,

дер менга.

Фидоликка халқинг учун
Тайёрмисан,

дер менга,

Дер:

«Шоирлик — юракда қон —
Силкиб турган жароҳат.
Тиламасман сенга, ўғлон,
Осуда бахт,
Фароғат.
«Сақла,—

дейди,—

юрак кўринг.

Дил оташинг сўнмасин.
Умринг адо бўлмай туриб
Чўғинг адо бўлмасин».

ЯНГИ АСР АВЛОДИ

ISBN 978-9943--27-249-1

9 789943 272491